

MR/2014-2020/18(04)

Minister Rozwoju i Finansów

**Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć
w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa
z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego
i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020**

ZATWIERDZAM

-/-

**Minister Rozwoju
i Finansów**

Warszawa

SPIS TREŚCI

<i>Rozdział 1 – Podstawa prawna .....</i>	<i>4</i>
<i>Rozdział 2 – Cel i zakres obowiązywania Wytucznych.....</i>	<i>4</i>
<i>Rozdział 3 – Słownik pojęć.....</i>	<i>6</i>
<i>Rozdział 4 – Ogólne warunki realizacji CT 9 EFS .....</i>	<i>17</i>
<i>Podrozdział 4.1 Koordynacja, partnerstwo i profilowanie interwencji EFS.....</i>	<i>17</i>
<i>Podrozdział 4.2 Demarkacje dotyczące grup docelowych .....</i>	<i>20</i>
<i>Podrozdział 4.3 Preferencje dotyczące grup docelowych w CT 9 .....</i>	<i>21</i>
<i>Podrozdział 4.4 Komplementarność z Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014-2020.....</i>	<i>21</i>
<i>Podrozdział 4.5 Wykorzystanie rozwiązań wypracowanych z udziałem środków EFS w realizacji wsparcia .....</i>	<i>22</i>
<i>Podrozdział 4.6 Projekty ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie .....</i>	<i>23</i>
<i>Rozdział 5 – Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie w ramach PI 9i .....</i>	<i>25</i>
<i>Podrozdział 5.1 Ogólne warunki obowiązujące w ramach PI 9i .....</i>	<i>25</i>
<i>Podrozdział 5.2 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób z niepełnosprawnościami.....</i>	<i>28</i>
<i>Podrozdział 5.3 Efektywność społeczna i efektywność zatrudnieniowa.....</i>	<i>30</i>
<i>Rozdział 6 – Wsparcie rozwoju usług społecznych w ramach PI 9iv.....</i>	<i>33</i>
<i>Podrozdział 6.1 Ogólne warunki wsparcia rozwoju usług społecznych w ramach PI 9iv .....</i>	<i>33</i>
<i>Podrozdział 6.2 Usługi opiekuńcze i asystenckie w ramach PI 9iv .....</i>	<i>35</i>
<i>Podrozdział 6.3 Usługi wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej.....</i>	<i>38</i>
<i>Podrozdział 6.4 Mieszkania chronione i mieszkania wspomagane .....</i>	<i>41</i>
<i>Rozdział 7 – Wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w ramach PI 9v .....</i>	<i>42</i>
<i>Rozdział 8 – Wsparcie infrastruktury społecznej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego .....</i>	<i>53</i>
<i>Załącznik nr 1 Minimalne wymagania świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej .....</i>	<i>55</i>
<i>Załącznik nr 2 Definicje wskaźników efektywnościowych OWES.....</i>	<i>69</i>
<i>Załącznik nr 3. Procedura weryfikacji statusu PS.....</i>	<i>73</i>

Wykaz skrótów

AKSES - System Akredytacji i Standardów Działania Instytucji Wsparcia Ekonomii Społecznej

AON – asystent osoby niepełnosprawnej

AOON - asystent osobisty osoby niepełnosprawnej

CIS – centrum integracji społecznej

CT – cel tematyczny

DDP - dzienny dom pomocy

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

IZ PO WER – Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

IZ RPO – Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym

KIS – klub integracji społecznej

KPRES – Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

OPS – ośrodek pomocy społecznej

OWES – ośrodek wsparcia ekonomii społecznej

PCPR – powiatowe centrum pomocy rodzinie

PES – podmiot ekonomii społecznej

PI – priorytet inwestycyjny

PO – program operacyjny

PO PŻ – Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020

PO WER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

PS - przedsiębiorstwo społeczne

PUP – powiatowy urząd pracy

ROPS – regionalny ośrodek polityki społecznej

RPO – Regionalny Program Operacyjny 2014-2020

SZOOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych

WTZ – warsztat terapii zajęciowej

ZAZ – zakład aktywności zawodowej

Rozdział 1 – Podstawa prawna

- 1) Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020, zwane dalej „Wytycznymi”, zostały opracowane na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2017 r. poz. 1460, z późn. zm.).
- 2) Warunki i procedury określone w Wytycznych wynikają w szczególności z:
  - a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320, z późn. zm.);
  - b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 470, z późn. zm.);
  - c) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 289, z późn. zm.).

Rozdział 2 – Cel i zakres obowiązywania Wytycznych

- 1) Wytyczne służą zapewnieniu niezbędnego poziomu koordynacji działań podejmowanych w całym kraju z wykorzystaniem środków EFS w CT 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* oraz środków EFRR w zakresie PI 9a *inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych*, o którym mowa

w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006. Wyznaczają jednolite warunki realizacji RPO w zakresie wsparcia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz innych adresatów wsparcia w CT 9.

- 2) Wytyczne mają także zapewnić zgodność działań podejmowanych w CT 9 z udziałem środków EFS i EFRR w zakresie PI 9a z polityką krajową w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa wyrażoną w dokumentach strategicznych i programowych, w szczególności w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu oraz w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej. Wytyczne mają także zapewnić spójność między interwencją EFS na poziomie krajowym i regionalnym oraz komplementarność interwencji EFS i EFRR.
- 3) Wytyczne są skierowane do IZ PO WER i IZ RPO na lata 2014-2020.
- 4) Wytyczne obowiązują w okresie realizacji PO na lata 2014-2020.
- 5) Wytyczne stosuje się do projektów realizowanych w ramach następujących PI, wskazanych odpowiednio w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006, a także w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006:
  - a) *9a inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych,*
  - b) *9i aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie,*
  - c) *9iv ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym,*
  - d) *9v wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia,*
  - e) *9 vi strategii rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność*

z wyłączeniem infrastruktury zdrowotnej (w ramach PI 9a) i usług zdrowotnych (w ramach PI 9iv), które są przedmiotem odrębnych wytycznych.

- 6) Wytycznych nie stosuje się do projektów realizowanych w ramach Osi IV PO WER „Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa”.
- 7) Wytyczne odnoszą się wyłącznie do obszarów zidentyfikowanych jako wspólne dla wszystkich RPO.
- 8) W przypadku, gdy zakres RPO wykracza poza zakres Wytycznych, IZ RPO może ustanowić bardziej szczegółowe warunki dotyczące realizacji wsparcia w ramach danego RPO.
- 9) W przypadku, gdy RPO zawiera w poszczególnych obszarach rozstrzygnięcia inne niż zawarte w Wytycznych, przy realizacji wsparcia pierwszeństwo mają przyjęte decyzją Komisji Europejskiej postanowienia RPO, przy czym rozstrzygnięcia te muszą wynikać jednoznacznie z zapisów RPO.

Rozdział 3 – Słownik pojęć

- 1) Akredytacja – akredytacja przyznawana przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego dla podmiotów lub partnerstw świadczących łącznie wszystkie typy usług wsparcia ekonomii społecznej wskazanych w KPRES w związku ze spełnieniem przez nie Standardów Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w ramach AKSES.
- 2) Centrum integracji społecznej (CIS) – podmiot reintegracji społecznej i zawodowej utworzony na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1828), posiadający aktualny wpis do rejestru CIS prowadzonego przez właściwego wojewodę.
- 3) Cross-financing – mechanizm zdefiniowany w Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020.
- 4) Deinstytucjonalizacja usług – proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w społeczności lokalnej, realizowany w oparciu o „Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności” i wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych w społeczności lokalnej, z drugiej – stopniowego ograniczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, mająca zapobiegać umieszczeniu osób w opiece instytucjonalnej, a w przypadku dzieci – rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu w pieczy zastępczej.

- 5) Gospodarstwo domowe – jednostka (ekonomiczna, społeczna) spełniająca łącznie poniższe warunki:
- a) posiadająca wspólne zobowiązania;
  - b) dzieląca wydatki domowe lub codzienne potrzeby;
  - c) wspólnie zamieszkująca.

Gospodarstwo domowe to zarówno osoba zamieszkująca samotnie, jak również grupa ludzi (niekoniecznie spokrewniona) mieszkająca pod tym samym adresem wspólnie prowadząca dom, np. mająca przynajmniej jeden wspólny posiłek dziennie lub wspólny pokój dzienny.

Gospodarstwem domowym nie jest gospodarstwo zbiorowe lub gospodarstwo instytucjonalne (jako przeciwieństwo prywatnego), a więc szpital, dom opieki dla osób starszych, więzienie, koszary wojskowe, instytucja religijna, szkoła z internatem, pensjonat, hotel robotniczy itp.

- 6) Klub integracji społecznej (KIS) – podmiot reintegracji społecznej i zawodowej utworzony na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, posiadający aktualny wpis do rejestru KIS prowadzonego przez właściwego wojewodę.
- 7) Kontrakt socjalny – kontrakt socjalny w rozumieniu art. 6 pkt 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769, z późn. zm.).
- 8) Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) – program rozwoju przyjęty uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (M.P. poz. 811), określający cele i kierunki polityki publicznej w obszarze włączenia społecznego oraz wspierania rozwoju ekonomii społecznej w latach 2014-2020.
- 9) Mieszkanie chronione – mieszkanie chronione, o którym mowa w art. 53 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Rodzaj i zakres wsparcia świadczonego w mieszkaniu chronionym oraz standard lokalu przeznaczonego na mieszkanie chronione określają akty wykonawcze wydane na podstawie tej ustawy.
- 10) Mieszkanie wspomagane – usługa społeczna świadczona w społeczności lokalnej w postaci mieszkania lub domu, przygotowującego osoby w nim przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zapewniającego pomoc w prowadzeniu samodzielnego życia. Mieszkanie lub dom może być prowadzone w formie mieszkania:

a) treningowego, przygotowującego osoby w nim przebywające do prowadzenia samodzielnego życia. Usługa ma charakter okresowy i służy określonym kategoriom osób w osiągnięciu częściowej lub całkowitej samodzielności, m.in. poprzez trening samodzielności, poradnictwo, pracę socjalną lub inne usługi aktywnej integracji;

b) wspieranego, stanowiącego alternatywę dla pobytu w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Usługa ma charakter pobytu stałego lub okresowego (w przypadku potrzeby opieki w zastępstwie za opiekunów faktycznych). Służy osobom niesamodzielnym i osobom z niepełnosprawnościami, wymagającym wsparcia w formie usług opiekuńczych lub asystenckich.

Formą mieszkania wspomaganego nie jest mieszkanie socjalne.

11) Opieka instytucjonalna – usługi świadczone:

a) w placówce opiekuńczo-pobytowej, czyli placówce wieloosobowego całodobowego pobytu i opieki, w której liczba mieszkańców jest większa niż 30 osób, lub w której spełniona jest co najmniej jedna z poniższych przesłanek:

- i) usługi nie są świadczone w sposób zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby);
- ii) wymagania organizacyjne mają pierwszeństwo przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców;
- iii) mieszkańcy nie mają wystarczającej kontroli nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą w zakresie funkcjonowania w ramach placówki;
- iv) mieszkańcy są odizolowani od ogółu społeczności lub zmuszeni do mieszkania razem;

b) w placówce opiekuńczo-wychowawczej w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697, z późn. zm.), w której przebywa powyżej 14 osób.

12) Opieka wytchnieniowa – opieka nad osobą niesamodzielną w zastępstwie za opiekuna faktycznego w związku ze zdarzeniem losowym, potrzebą załatwienia codziennych spraw lub odpoczynku opiekuna faktycznego.

13) Opiekun faktyczny (nieformalny) – osoba pełnoletnia opiekująca się osobą niesamodzielną, niebędąca opiekunem zawodowym i niepobierająca wynagrodzenia z tytułu opieki nad osobą niesamodzielną, najczęściej członek rodziny.

14) Osoba bezrobotna – osoba bezrobotna w rozumieniu Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020.

15) Osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym:

- a) osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jedną z przesłanek określonych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- b) osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- c) osoby przebywające w pieczy zastępczej¹ lub opuszczające pieczę zastępczą oraz rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- d) osoby nieletnie, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2016 r. poz. 1654, z późn. zm.);
- e) osoby przebywające w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2017 r. poz. 2198, z późn. zm.);
- f) osoby z niepełnosprawnością – osoby z niepełnosprawnością w rozumieniu Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 lub uczniowie/dzieci z niepełnosprawnościami w rozumieniu Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020;
- g) członkowie gospodarstw domowych sprawujący opiekę nad osobą z niepełnosprawnością, o ile co najmniej jeden z nich nie pracuje ze względu na konieczność sprawowania opieki nad osobą z niepełnosprawnością;
- h) osoby niesamodzielne;

---

¹ W tym również osoby przebywające w pieczy zastępczej na warunkach określonych w art. 37 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

- i) osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań w rozumieniu Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020;
  - j) osoby odbywające kary pozbawienia wolności;
  - k) osoby korzystające z PO PŻ.
- 16) Osoba niesamodzielną – osoba, która ze względu na stan zdrowia lub niepełnosprawność wymaga opieki lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego.
- 17) Osoba uboga pracująca – osoba wykonująca pracę, za którą otrzymuje wynagrodzenie i która jest uprawniona do korzystania z pomocy społecznej na podstawie przesłanki ubóstwo, tj. której dochody nie przekraczają kryteriów dochodowych ustalonych w oparciu o próg interwencji socjalnej.
- 18) Osoba z niepełnosprawnością sprzężoną – osoba, u której stwierdzono występowanie dwóch lub więcej niepełnosprawności.
- 19) Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej (OWES) – podmiot lub partnerstwo posiadający akredytację, świadczący komplementarnie pakiet usług wsparcia ekonomii społecznej wskazanych w KPRES.
- 20) Otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – osoby spokrewnione lub niespokrewnione z osobami zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące, a także inne osoby z najbliższego środowiska osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Za otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym można uznać wszystkie osoby, których udział w projekcie jest niezbędny dla skutecznego wsparcia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Do otoczenia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym mogą należeć m.in. osoby sprawujące rodzinną pieczę zastępczą lub kandydaci do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej, osoby prowadzące rodzinne domy dziecka i dyrektorzy placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.
- 21) Podmiot ekonomii społecznej (PES):
- a) PS, w tym spółdzielnia socjalna, o której mowa w ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. poz. 651, z późn. zm.);

- b) podmiot reintegracyjny, realizujący usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym:
    - i) CIS i KIS;
    - ii) ZAZ i WTZ, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046, z późn. zm.);
  - c) organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 1817, z późn. zm.), lub spółka non-profit, o której mowa w art. 3 ust. 3 pkt 4 tej ustawy, o ile udział sektora publicznego w tej spółce wynosi nie więcej niż 50%;
  - d) spółdzielnia, której celem jest zatrudnienie tj. spółdzielnia pracy lub spółdzielnia inwalidów i niewidomych, działające w oparciu o ustawę z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2017 r. poz. 1560, z późn. zm.).
- 22) Pośrednik finansowy – podmiot wybrany przez podmiot zarządzający funduszem funduszy, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 i oferujący instrumenty finansowe bezpośrednio PES.
- 23) Praca socjalna – praca socjalna, o której mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.
- 24) Program aktywności lokalnej - partnerstwo lokalne zainicjowane przez OPS, inną jednostkę organizacyjną samorządu terytorialnego lub organizację pozarządową w celu realizacji działań na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej oraz w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności lokalnej. Program aktywności lokalnej skierowany jest do osób w ramach konkretnego środowiska lub członków danej społeczności.

25) Projekt partnerski – projekt partnerski, o którym mowa w art. 33 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.

26) Projekt socjalny – projekt socjalny, o którym mowa w art. 6 pkt 18 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

27) Projekt zintegrowany – projekt zintegrowany, o którym mowa w art. 32 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.

28) Przedsiębiorstwo społeczne (PS) – podmiot, który spełnia łącznie poniższe warunki:

a) jest podmiotem wyodrębnionym pod względem organizacyjnym i rachunkowym, prowadzącym

- i. działalność gospodarczą zarejestrowaną w Krajowym Rejestrze Sądowym lub
- ii. działalność odpłatną pożytku publicznego w rozumieniu art. 8 ustawy z dnia 24 kwietnia 2004 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, lub
- iii. działalność oświatową w rozumieniu art. 170 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59, z późn. zm.), lub
- iv. działalność kulturalną w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 862),

której celem jest:

i) integracja społeczna i zawodowa określonych kategorii osób wyrażona poziomem zatrudnienia tych osób:

(1) zatrudnienie co najmniej 50%:

- osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z wyłączeniem osób niepełnoletnich, lub
- osób bezrobotnych, lub
- absolwentów CIS i KIS, w rozumieniu art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, lub
- osób ubogich pracujących, lub

- osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii, lub
- osób opuszczających zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich;

(2) zatrudnienie co najmniej 30% osób o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub osób z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 882, z późn. zm.);

ii) lub realizacja usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej, usług opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2016 r. poz. 157, z późn. zm.) lub usług wychowania przedszkolnego w przedszkolach lub w innych formach wychowania przedszkolnego zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, przy jednoczesnej realizacji integracji społecznej i zawodowej osób, o których mowa w ppkt i, wyrażonej zatrudnieniem tych osób na poziomie co najmniej 20% (o ile przepisy prawa krajowego nie stanowią inaczej);

b) jest podmiotem, który nie dystrybuuje zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, akcjonariuszy lub pracowników, ale przeznaczają go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;

c) jest zarządzany na zasadach demokratycznych, co oznacza, że struktura zarządzania PS lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co podmiot określa w swoim statucie lub innym dokumencie założycielskim;

d) wynagrodzenia wszystkich pracowników, w tym kadry zarządzającej są ograniczone limitami, tj. nie przekraczają wartości, o której mowa w art. 9 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

e) zatrudnia w oparciu o umowę o pracę, spółdzielczą umowę o pracę lub umowę cywilnoprawną (z wyłączeniem osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, które prowadzą działalność gospodarczą) co najmniej trzy osoby w wymiarze czasu pracy co najmniej $\frac{1}{4}$ etatu, a w przypadku umów cywilnoprawnych

na okres nie krótszy niż 3 miesiące i obejmujący nie mniej niż 120 godzin pracy łącznie przez wszystkie miesiące, przy zachowaniu proporcji zatrudnienia określonych w lit. a.

29) Ścieżka reintegracji – zestaw kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia, mających na celu wyprowadzenie osób, rodzin lub środowiska z ubóstwa lub wykluczenia społecznego. Ścieżka reintegracji może być realizowana w ramach jednego projektu (ścieżka udziału w projekcie) lub – ze względu na złożoność problemów i potrzeb danej osoby, rodziny lub środowiska – wykraczać poza ramy jednego projektu i być kontynuowana w innym projekcie lub pozaprojektowo. Wsparcie w ramach ścieżki reintegracji może być realizowane przez jedną lub przez kilka instytucji zazwyczaj w sposób sekwencyjny.

30) Środowisko zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym:

- a) osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób;
- b) społeczność lokalna zidentyfikowana na podstawie cech lub wskaźników odnoszących się do zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, określonych przez IZ RPO;
- c) społeczność lokalna, która zamieszkuje obszary zdegradowane w rozumieniu Wytocznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 lub jej udział jest niezbędny w rewitalizacji, o której mowa w ww. wytycznych.

31) Usługi aktywnej integracji – usługi, których celem jest:

- a) odbudowa i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu (reintegracja społeczna) lub
- b) odbudowa i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy (reintegracja zawodowa), lub
- c) zapobieganie procesom ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Do usług aktywnej integracji należą usługi o charakterze:

- i) społecznym, których celem jest nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej;
- ii) zawodowym, których celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz

umiejętności pożądane na rynku pracy (poprzez m.in. udział w zajęciach w CIS, KIS lub WTZ, kursy i szkolenia zawodowe), pomoc w utrzymaniu zatrudnienia;

- iii) edukacyjnym, których celem jest wzrost poziomu wykształcenia, dostosowanie wykształcenia do potrzeb rynku pracy (m.in. edukacja formalna);
- iv) zdrowotnym, których celem jest wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy.

32) Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej – usługi świadczone w interesie ogólnym, umożliwiające osobom niezależne życie w środowisku lokalnym. Usługi te zapobiegają odizolowaniu osób od rodziny i społeczności lokalnej, a gdy to nie jest możliwe, gwarantują tym osobom warunki życia jak najbardziej zbliżone do warunków domowych i rodzinnych oraz umożliwiają podtrzymywanie więzi rodzinnych i sąsiedzkich. Są to usługi świadczone w sposób:

- a) zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby) oraz jak najbardziej zbliżony do warunków odpowiadających życiu w środowisku domowym i rodzinnym;
- b) umożliwiający odbiorcom tych usług kontrolę nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą;
- c) zapewniający, że odbiorcy usług nie są odizolowani od ogółu społeczności lub nie są zmuszeni do mieszkania razem;
- d) gwarantujący, że wymagania organizacyjne nie mają pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców.

Warunki, o których mowa w lit. a – d, muszą być spełnione łącznie.

Do usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej należą w szczególności:

- i) usługi opiekuńcze, obejmujące pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem, świadczone przez opiekunów faktycznych lub w postaci: sąsiedzkich usług opiekuńczych, usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania lub dziennych form usług opiekuńczych; do usług opiekuńczych należą także usługi krótkookresowego całodobowego i krótkookresowego dziennego pobytu, których celem jest zapewnienie opieki dla osób niesamodzielnych, w tym w zastępstwie za opiekunów faktycznych;

- ii) usługi w rodzinnym domu pomocy, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- iii) usługi w ośrodkach wsparcia, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, o ile liczba miejsc całodobowego pobytu w tych ośrodkach jest nie większa niż 30;
- iv) usługi w domu pomocy społecznej o liczbie miejsc nie większej niż 30;
- v) usługi asystenckie, świadczone przez asystentów na rzecz osób z niepełnosprawnościami, umożliwiające stałe lub okresowe wsparcie tych osób w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego, niezbędnych do ich aktywnego funkcjonowania społecznego, zawodowego lub edukacyjnego;
- vi) usługi wspierania rodziny zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w tym:
  - praca z rodziną, w tym w szczególności asystentura rodzinna, konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja; usługi dla rodzin z dziećmi, w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne, pomoc prawna, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego; organizowanie dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”;
  - pomoc w opiece i wychowaniu dziecka poprzez usługi placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i specjalistycznej oraz w formie pracy podwórkowej;
  - pomoc rodzinie w opiece i wychowaniu poprzez wsparcie rodzin wspierających;
- vii) rodzinna piecza zastępcza oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego do 8 dzieci², a także placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-interwencyjnego do 14 osób, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- viii) usługi w postaci mieszkań chronionych, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;

---

² W razie konieczności umieszczenia w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego rodzeństwa, za zgodą dyrektora tej placówki oraz po uzyskaniu zezwolenia wojewody, dopuszczalne jest umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci (maksymalnie 10).

ix) usługi w postaci mieszkań wspomaganych, o ile liczba miejsc w mieszkaniu jest nie większa niż 12.

33) Usługi wsparcia ekonomii społecznej – pakiet usług rozumianych zgodnie z KPRES, świadczonych komplementarnie, obejmujący: usługi animacji lokalnej (usługi animacyjne), rozwoju ekonomii społecznej (usługi inkubacyjne) usługi wsparcia istniejących PS (usługi biznesowe).

Rozdział 4 – Ogólne warunki realizacji CT 9 EFS

Podrozdział 4.1 Koordynacja, partnerstwo i profilowanie interwencji EFS

1) Ilekroć w Wytycznych jest mowa o podejmowaniu decyzji przez IZ RPO, zapewnianiu, gwarantowaniu, umożliwianiu, preferowaniu czy profilowaniu interwencji, należy przez to rozumieć wykorzystanie przez IZ RPO w szczególności następujących mechanizmów:

- a) wprowadzanie w ramach SZOOP warunków realizacji wsparcia, w szczególności wynikających z Wytycznych;
- b) wyodrębnianie w ramach SZOOP działań, poddziałań, typów projektów, beneficjentów, grup docelowych;
- c) rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu RPO kryteriów wyboru projektów, w tym:
  - i) stosowanie konkursów dedykowanych, w szczególności określonego rodzaju wsparcia, określonej grupie docelowej lub określonego terytorium (np. obszarowi zdegradowanemu, poddanemu rewitalizacji);
  - ii) wyodrębnianie w ramach konkursów określonej alokacji na realizację projektów dedykowanych, w szczególności określonego rodzaju wsparcia i określonym usługom, określonej grupie docelowej lub określonego terytorium (np. obszarowi zdegradowanemu, poddanemu rewitalizacji);
- d) wprowadzenie do decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowy o dofinansowanie projektu postanowień określających obowiązki beneficjenta.

IZ RPO decyduje o tym, jaki mechanizm wykorzystać, chyba że Wytyczne wskazują wprost, jakiego rodzaju mechanizm ma być wykorzystany przez IZ RPO w konkretnej sytuacji.

2) Dla zapewnienia skoordynowanej i komplementarnej realizacji projektów na danym terytorium (np. gminy, powiatu), IZ RPO może:

- a) zapewnić, że projekty realizowane na danym terytorium przez jednostki samorządu terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne są realizowane przy wykorzystaniu mechanizmu zlecenia zadań zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub zgodnie z art. 15a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. W tym celu IZ RPO może określić warunki brzegowe i preferencje dotyczące zlecenia zadań (np. określić kategorie zadań podlegających zleceniu);
  - b) zapewnić, że projekty realizowane na danym terytorium przez jednostki samorządu terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne, są realizowane w partnerstwie z jednostkami spoza sektora publicznego, w szczególności z PES. IZ RPO może także zapewnić obligatoryjny udział w partnerstwie co najmniej jednej jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, o której mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
  - c) wybierać na danym terytorium projekty zintegrowane;
  - d) zobowiązać beneficjentów w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do informowania właściwych terytorialnie OPS i PCPR o realizowanych projektach;
  - e) zapewnić inny sposób koordynacji i komplementarności działań na danym terytorium, gwarantujący spójność i wzajemne uzupełnianie się działań podejmowanych na tym samym terytorium przez różnych beneficjentów w odniesieniu do tej samej grupy docelowej lub nastawionych na realizację tych samych celów lub rozwiązanie tych samych problemów, w tym uniknięcie konkurencji o uczestników i adresowania wsparcia do grup docelowych w mniejszym stopniu zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w celu szybkiego i łatwego osiągnięcia wymaganych wskaźników.
- 3) IZ PO WER i IZ RPO podejmują działania służące zwiększeniu liczby projektów partnerskich. W tym celu IZ PO WER i IZ RPO:
- a) preferują projekty partnerskie, w szczególności realizowane w partnerstwie wielosektorowym (co najmniej dwa sektory spośród sektora społecznego, prywatnego, publicznego);
  - b) mogą zaproponować Komitetowi Monitorującemu kryteria wyboru projektów dotyczące realizacji projektów wyłącznie w partnerstwie w odniesieniu do wszystkich projektów realizowanych w CT 9 lub w odniesieniu do określonej części CT 9

(problemu do rozwiązania, planowanego rezultatu, grupy docelowej, rodzaju wsparcia, instrumentów, usług, terytorium, konkursu, projektu itp.);

- c) mogą zaproponować Komitetowi Monitorującemu kryteria wyboru projektów dotyczące rodzaju partnerstwa pożądanego dla danego rodzaju problemu do rozwiązania, planowanego rezultatu, grupy docelowej, rodzaju wsparcia, instrumentów, usług, terytorium, konkursu, projektu, itp.
- 4) IZ RPO realizuje i profiluje interwencję (ukierunkowuje wsparcie EFS) w oparciu o analizę sytuacji wewnątrzregionalnej, uwzględniającą w szczególności:
- a) diagnozę problemów, z uwzględnieniem różnicowań terytorialnych;
  - b) diagnozę potrzeb, z uwzględnieniem różnicowań terytorialnych;
  - c) analizę trendów demograficznych, z uwzględnieniem różnicowań terytorialnych;
  - d) poziom dostępności usług (aktywnej integracji, usług społecznych oraz usług wsparcia ekonomii społecznej) w ujęciu terytorialnym, z uwzględnieniem ich dostępności i barier w dostępności dla poszczególnych grup docelowych;
  - e) degradację obszarów i potrzebę rewitalizacji;
  - f) potrzeby i specyfikę grup docelowych (w tym dostosowanie usług do potrzeb poszczególnych grup docelowych, bariery w dostępności do usług), z uwzględnieniem różnicowań terytorialnych;
  - g) oczekiwane rezultaty;
  - h) określony w RPO typ operacji lub rodzaj wsparcia.

Profilowanie interwencji (ukierunkowanie wsparcia EFS) dotyczy wszystkich projektów wybieranych zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym.

- 5) IZ RPO zapewnia, że w profilowaniu interwencji (ukierunkowaniu wsparcia EFS), jak również planowaniu naborów oraz konsultowaniu kryteriów wyboru projektów uczestniczy w sposób stały ROPS. W profilowaniu interwencji mogą uczestniczyć także inni partnerzy zgodnie z Wytycznymi w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2014-2020.
- 6) Wsparcie dla infrastruktury niezbędnej do świadczenia usług aktywnej integracji oraz usług społecznych odbywa się zgodnie z regulacjami rozdziału 8.
- 7) IZ RPO zapewnia, że wsparcie realizowane w ramach PI 9vi w poszczególnych obszarach jest zgodne z Wytycznymi oraz z:

- a) Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020;
- b) Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze zdrowia na lata 2014-2020;
- c) Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020;
- d) Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze przystosowania przedsiębiorców i pracowników do zmian na lata 2014-2020.

Podrozdział 4.2 Demarkacje dotyczące grup docelowych

- 1) W celu zapewnienia demarkacji pomiędzy CT 8 a CT 9 w zakresie wsparcia osób bezrobotnych, IZ RPO zapewnia, że w ramach PI 9i wsparcie jest kierowane do osób bezrobotnych, wobec których zastosowanie wyłącznie instrumentów i usług rynku pracy jest niewystarczające i istnieje konieczność zastosowania w pierwszej kolejności usług aktywnej integracji o charakterze społecznym.
- 2) Uczestnik projektu zostanie zakwalifikowany do określonego rodzaju wsparcia z zakresu CT 8 lub PI 9i na podstawie oceny jego potrzeb i predyspozycji dokonanej przez beneficjenta. IZ PO WER i IZ RPO zapewniają wymianę informacji pomiędzy podmiotami realizującymi projekty w CT 8 i CT 9 na temat działań podejmowanych na danym obszarze (gmina/powiat). IZ PO WER i IZ RPO zobowiązują te podmioty m.in. do współpracy i wymiany informacji w zakresie wsparcia udzielanego uczestnikom lub potencjalnym uczestnikom projektów. Podmioty realizujące projekty w ramach CT 8 przekazują informacje beneficjentom projektów CT 9 z gminy/powiatu, w których realizują projekt, o możliwościach wsparcia, harmonogramie jego realizacji, grupie docelowej oraz warunkach udziału w projekcie. Beneficjenci projektów CT 9 zobowiązani są do przekazywania pozyskanych informacji uczestnikom swoich projektów oraz udzielenia im ewentualnego wsparcia w procesie rekrutacji.
- 3) IZ PO WER zapewnia realizację wsparcia w zakresie aktywnej integracji przeznaczonego dla społeczności romskiej. Jednocześnie IZ RPO umożliwi osobom ze społeczności romskiej korzystanie z tego rodzaju wsparcia, o ile osoby te są osobami zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Wsparcie na poziomie RPO nie może mieć charakteru wsparcia przeznaczonego wyłącznie dla społeczności romskiej.

- 4) IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla osób odbywających karę pozbawienia wolności nie będzie udzielane w ramach RPO, z wyjątkiem osób objętych dozorem elektronicznym.

Podrozdział 4.3 Preferencje dotyczące grup docelowych w CT 9

- 1) IZ RPO zapewnia, że preferowane do wsparcia są osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, doświadczające wielokrotnego wykluczenia społecznego rozumianego jako wykluczenie z powodu więcej niż jednej z przesłanek, o których mowa w rozdziale 3 pkt 15 (współwystępowanie różnych przesłanek).
- 2) IZ RPO zapewnia, że preferowane do wsparcia są osoby:
  - a) o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
  - b) z niepełnosprawnością sprzężoną oraz osoby z zaburzeniami psychicznymi, w tym osoby z niepełnosprawnością intelektualną i osoby z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi (w rozumieniu zgodnym z Międzynarodową Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych) .
- 3) IZ RPO może preferować wsparcie dla środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
- 4) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają, że preferowane jest wsparcie dla osób, rodzin lub środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w związku z rewitalizacją obszarów zdegradowanych, o której mowa w Wytocznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.
- 5) IZ PO WER i IZ RPO gwarantują możliwość kierowania wsparcia do otoczenia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, o ile jest ono niezbędne dla skutecznego wsparcia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Podrozdział 4.4 Komplementarność z Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014-2020

IZ RPO zapewnia komplementarność wsparcia w ramach RPO z PO PŻ, współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (Dz. Urz. UE L 72 z 12.03.2014, str. 1) oraz ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. W tym celu IZ RPO:

- a) zapewnia, że preferowane do objęcia wsparciem EFS w ramach projektów realizowanych w PI 9i i PI 9iv³ są osoby lub rodziny korzystające z PO PŻ, a zakres wsparcia dla tych osób lub rodzin nie będzie powielał działań, które dana osoba lub rodzina otrzymała lub otrzymuje z PO PŻ w ramach działań towarzyszących, o których mowa w PO PŻ;
- b) w decyzji o dofinansowaniu projektu lub w umowie o dofinansowanie projektu zobowiązuje beneficjenta do poinformowania właściwych terytorialnie OPS oraz organizacji partnerskich regionalnych i lokalnych, o których mowa w PO PŻ, o prowadzonej rekrutacji do projektów realizowanych w ramach PI 9i i PI 9iv, a także do niepowielania wsparcia, które osoba lub rodzina zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym uzyskuje w ramach działań towarzyszących w PO PŻ.

Podrozdział 4.5 Wykorzystanie rozwiązań wypracowanych z udziałem środków EFS w realizacji wsparcia

- 1) IZ RPO preferuje wykorzystanie w projektach skutecznych rozwiązań lub produktów wypracowanych w ramach:
  - a) projektów systemowych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki;
  - b) projektów innowacyjnych Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki lub PO WER.
- 2) Rekomenduje się, by IZ RPO:
  - a) wskazywała konkretne rozwiązania wypracowane w projektach systemowych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
  - b) wskazywała konkretne pozytywnie zweryfikowane produkty projektów innowacyjnych Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki lub PO WER

- które mają być wdrażane.
- 3) W przypadku, gdy nie jest możliwe wskazanie konkretnych rozwiązań lub produktów, rekomenduje się, by IZ RPO definiowała co najmniej zakres tematyczny rozwiązań lub produktów adekwatny do typów projektów, form wsparcia, grup docelowych, problemów do rozwiązania itp.

---

³ Preferencje stosuje się, jeśli nie wyklucza tego charakter grupy docelowej i oferowanego wsparcia.

Podrozdział 4.6 Projekty ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie

- 1) Projekty OPS i PCPR mogą być wybierane w trybie konkursowym lub zgodnie ze schematem opisanym w podrozdziale 5.1 pkt 3. Sposób wyboru projektów OPS i PCPR zależy od decyzji IZ RPO oraz zapisów RPO.
- 2) Projekty OPS i PCPR mogą dotyczyć usług aktywnej integracji oraz – jeżeli RPO przewiduje taką możliwość – usług społecznych, których realizacja należy do OPS i PCPR na podstawie przepisów prawa krajowego.
- 3) IZ RPO zapewnia, że w przypadku wsparcia osób bezrobotnych, w ramach projektów OPS⁴ wsparciem są obejmowane osoby bezrobotne, które korzystają z pomocy społecznej lub kwalifikują się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, w myśl ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, i którym do aktywizacji zawodowej niezbędne jest w pierwszej kolejności udzielenie wsparcia w zakresie integracji społecznej.
- 4) IZ RPO zapewnia, że ze środków EFS w ramach projektów OPS i PCPR nie są finansowane bierne formy pomocy w postaci zasiłków.
- 5) Bierne formy pomocy w postaci zasiłków, o których mowa w pkt 4, mogą być uznane za wkład własny do projektu.
- 6) IZ RPO może wymagać, aby OPS i PCPR:
  - a) zlecały realizację określonych zadań w ramach projektu na zasadach dotyczących zlecenia realizacji zadań publicznych, określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
  - b) realizowały projekty w partnerstwie.
- 7) IZ RPO zapewnia, że OPS i PCPR nie wdrażają samodzielnie usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym. Wdrożenie tych usług w ramach projektów ww. jednostek jest możliwe wyłącznie przez podmioty wyspecjalizowane w zakresie aktywizacji zawodowej, w szczególności:
  - a) PUP i inne instytucje rynku pracy, o których mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065, z późn. zm.);
  - b) CIS i KIS w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej zgodnie z ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;

---

⁴ Zadania PCPR w miastach na prawach powiatu realizują miejskie OPS, które mogą być nazwane „miejskimi ośrodkami pomocy rodzinie” (MOPR). Pkt 3 dotyczy również MOPR.

- c) PS;
  - d) organizacje pozarządowe, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
- 8) Usługi aktywnej integracji o charakterze zawodowym w ramach projektów OPS lub PCPR są realizowane przez:
- a) partnerów OPS lub PCPR w ramach projektów partnerskich;
  - b) PUP na podstawie porozumienia o realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy i na zasadach określonych w tej ustawie;
  - c) podmioty wybrane w ramach zlecenia zadania publicznego na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub zgodnie z art. 15a ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;
  - d) podmioty danej jednostki samorządu terytorialnego wyspecjalizowane w zakresie reintegracji zawodowej, o ile zostaną wskazane we wniosku o dofinansowanie projektu jako realizatorzy projektu;
  - e) podmioty wybrane na zasadach dotyczących udzielania zamówień określonych w Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020.
- 9) IZ RPO, w odniesieniu do OPS i PCPR, stosuje mechanizmy promujące wykorzystanie:
- a) kontraktu socjalnego lub indywidualnych programów, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub dokumentów równoważnych w przypadku PCPR;
  - b) programów aktywności lokalnej w formie lokalnych programów pomocy społecznej, o których mowa w art. 110 ust. 10 oraz art. 112 ust. 13 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
  - c) projektów socjalnych.
- 10) Obowiązkowym elementem kontraktów socjalnych, indywidualnych programów, programów aktywności lokalnej oraz projektów socjalnych, o których mowa w pkt 9, są usługi aktywnej integracji.
- 11) IZ RPO zapewnia, że projekty OPS i PCPR spełniają warunki określone w innych rozdziałach Wytycznych, w tym w podrozdziale 5.3.

Rozdział 5 – Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie w ramach PI 9i

Podrozdział 5.1 Ogólne warunki obowiązujące w ramach PI 9i

- 1) IZ RPO zapewnia, że wsparcie w postaci usług aktywnej integracji jest adresowane do:
  - a) osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
  - b) środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności do społeczności lokalnych na obszarach zdegradowanych objętych rewitalizacją- biorąc pod uwagę elementy, o których mowa w podrozdziale 4.1, dotyczące realizacji i profilowania interwencji (ukierunkowania wsparcia EFS), oraz postanowienia podrozdziału 4.3 dotyczące preferowania grup docelowych.
- 2) Usługi aktywnej integracji mogą mieć charakter wsparcia indywidualnego (adresowanego do osoby), rodzinnego (adresowanego do rodziny) oraz środowiskowego (adresowanego do określonego środowiska).
- 3) OPS i PCPR mogą realizować projekty w trybie konkursowym lub zgodnie z poniższym schematem:
  - a) w pierwszej kolejności ogłaszany jest nabór pozakonkursowy, w którym beneficjentem mogą być OPS i PCPR. Następnie, dla gmin/powiatów, w których OPS/PCPR nie realizuje projektu pozakonkursowego, realizowany jest nabór konkursowy. W naborze konkursowym beneficjentem może być jednostka samorządu terytorialnego (jednostka organizacyjna pomocy społecznej - OPS lub PCPR), PES lub inne podmioty, które mogą realizować projekty z zakresu aktywnej integracji zgodnie z zapisami właściwego RPO;
  - b) nabór konkursowy może zostać ogłoszony po zakończeniu naboru projektów pozakonkursowych;
  - c) IZ RPO zapewnia, że okresy realizacji projektów pozakonkursowych i konkursowych oraz grupa docelowa w tych projektach nie nakładają się na siebie oraz podejmuje działania zapewniające realizację projektów w jak największej liczbie gmin i powiatów, m.in. poprzez dobór odpowiednich kryteriów wyboru projektów (np. ograniczających konkurs do projektów realizowanych na terenach gmin/powiatów dotąd nieobjętych wsparciem);
  - d) jeśli PCPR realizuje projekt pozakonkursowy, to w gminach wchodzących w skład powiatu właściwego dla tego PCPR, mogą być realizowane projekty konkursowe lub pozakonkursowe OPS, o ile grupa docelowa projektu PCPR i pozostałych projektów jest inna;

- e) projekty pozakonkursowe OPS/PCPR są realizowane w partnerstwie. IZ RPO promuje partnerstwa OPS/PCPR z PES;
  - f) w trybie konkursowym preferowane są projekty realizowane we współpracy lub w partnerstwie PES (lub innego podmiotu, który może realizować projekty z zakresu aktywnej integracji zgodnie z zapisami właściwego RPO) z jednostką organizacyjną pomocy społecznej (OPS/PCPR).
- 4) Schemat wyboru projektów opisany w pkt 3 nie dotyczy projektów realizowanych przez WTZ, ZAZ, CIS i KIS, dla których konkursy mogą przebiegać odrębną ścieżką.
  - 5) IZ RPO zapewnia, że usługi aktywnej integracji o charakterze zawodowym dla osób, rodzin i środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym nie mogą stanowić pierwszego elementu wsparcia w ramach ścieżki reintegracji.
  - 6) IZ RPO zapewnia, że praca socjalna jest traktowana jako usługa aktywnej integracji o charakterze społecznym. Jednocześnie IZ RPO zapewnia, że projekty obejmujące wyłącznie pracę socjalną nie są wybierane do dofinansowania.
  - 7) IZ RPO zapewnia, że projekty nie mogą być skoncentrowane na wsparciu dzieci (osoby poniżej 18. roku życia), z wyłączeniem projektów przeznaczonych dla osób:
    - a) wspieranych w ramach placówek wsparcia dziennego, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
    - b) przebywających w pieczy zastępczej i opuszczających tę pieczę, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
    - c) nieletnich, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
    - d) przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
  - 8) IZ RPO zapewnia, że proces wsparcia osób, rodzin i środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym odbywa się w oparciu o ścieżkę reintegracji, stworzoną indywidualnie dla każdej osoby, rodziny, środowiska zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z uwzględnieniem diagnozy sytuacji problemowej, zasobów, potencjału, predyspozycji, potrzeb.
  - 9) IZ RPO zapewnia, że do dofinansowania będą wybierane projekty oferujące zindywidualizowane i kompleksowe wsparcie, odpowiadające na potrzeby uczestnika, nieograniczające możliwości dostępu do poszczególnych rodzajów usług aktywnej integracji.

- 10) W ramach ścieżki reintegracji, obok usług aktywnej integracji, mogą być realizowane usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej, o ile jest to niezbędne dla zapewnienia indywidualizacji i kompleksowości wsparcia dla konkretnej osoby, rodziny czy środowiska i przyczynia się do realizacji celów usług aktywnej integracji, o których mowa w rozdziale 3 pkt 31, przy czym wsparcie jest skoncentrowane na osobie i jej potrzebach, a nie na rozwijaniu usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej.
- 11) IZ RPO zapewnia, że usługi reintegracji społecznej i zawodowej realizowane przez CIS i KIS są uznawane za kompleksową usługę aktywnej integracji, obejmującą aktywną integrację społeczną i zawodową.
- 12) IZ RPO zapewnia wsparcie służące poprawie dostępu do usług reintegracji społecznej i zawodowej realizowanych przez CIS i KIS.
- 13) Wsparcie, o którym mowa w pkt 12, jest udzielane na stworzenie nowych miejsc reintegracji społecznej i zawodowej:
  - a) w istniejących podmiotach, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
  - b) poprzez utworzenie podmiotów, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.
- 14) IZ RPO zapewnia, że tworzenie nowych podmiotów, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, uwzględnia aspekty, o których mowa w podrozdziale 4.1 pkt 4.
- 15) IZ RPO zapewnia zastosowanie mechanizmów gwarantujących trwałość podmiotów utworzonych ze środków EFS (w szczególności nowo utworzonych CIS i KIS, a także ZAZ lub WTZ, o ile IZ RPO dopuści tworzenie tych podmiotów). IZ RPO zobowiązuje beneficjenta w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do zachowania trwałości utworzonych w ramach projektu podmiotów po zakończeniu realizacji projektu, co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu. IZ RPO weryfikuje spełnienie warunku trwałości, po upływie okresu wskazanego w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu.
- 16) IZ RPO zapewnia, że beneficjenci PI 9i współpracują z OWES w zakresie tworzenia miejsc pracy w PES.
- 17) IZ RPO zapewnia, że beneficjenci PI 9i informują właściwy terytorialnie OPS, PCPR lub PUP o projekcie i formach wsparcia otrzymywanych przez uczestników.
- 18) IZ RPO zapewnia, że z uczestnikami projektu realizowanego przez podmiot inny niż OPS podpisana jest umowa na wzór kontraktu socjalnego.

- 19) IZ RPO zapewnia, że uczestnik projektu, który przystępując do projektu pozostawał bez zatrudnienia, a w trakcie projektu podjął pracę, ma możliwość kontynuowania udziału w projekcie zgodnie z ustaloną ścieżką reintegracji.

Podrozdział 5.2 Aktywizacja społeczno-zawodowa osób z niepełnosprawnościami

- 1) IZ RPO zapewnia, że aktywizacja społeczno-zawodowa osób z niepełnosprawnościami odbywa się poprzez:
- a) wykorzystanie usług aktywnej integracji; IZ RPO umożliwia realizację wsparcia w zakresie przygotowania do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej lub podjęcia zatrudnienia realizowanego przez środowiskowe domy samopomocy, usług asystenckich, usług trenera pracy lub innych usług umożliwiających uzyskanie i utrzymanie zatrudnienia oraz nabywanie nowych umiejętności społecznych i zawodowych, w szczególności w początkowym okresie zatrudnienia;
  - b) usługi reintegracji społecznej i zawodowej realizowane przez CIS i KIS;
  - c) wykorzystanie usług aktywnej integracji w ramach WTZ i ZAZ zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. IZ RPO umożliwia realizację usług asystenckich, usług trenera pracy lub innych usług umożliwiających uzyskanie i utrzymanie zatrudnienia oraz nabywanie nowych umiejętności społecznych i zawodowych, w szczególności w początkowym okresie zatrudnienia.
- 2) Co do zasady ze środków EFS nie są tworzone nowe ZAZ. Ewentualną decyzję o dopuszczeniu możliwości tworzenia ZAZ w ramach RPO podejmuje IZ RPO po:
- a) przeprowadzeniu analizy potrzeb regionu, z uwzględnieniem aspektów, o których mowa w podrozdziale 4.1 pkt 4, oraz
  - b) zagwarantowaniu trwałości funkcjonowania nowo tworzonych podmiotów, zgodnie podrozdziałem 5.1 pkt 15.
- 3) IZ RPO zapewnia, że wsparcie w ramach ZAZ odbywa się poprzez:
- a) zwiększenie liczby osób z niepełnosprawnościami zatrudnionych w istniejących ZAZ, z możliwością objęcia tych osób usługami aktywnej integracji; okres zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w ZAZ po zakończeniu realizacji projektu jest co najmniej równy okresowi zatrudnienia w ramach projektu; okres może być krótszy, wyłącznie w sytuacji, gdy osoba z niepełnosprawnością podejmie w tym okresie zatrudnienie poza ZAZ;
  - b) wsparcie osób z niepełnosprawnościami dotychczas zatrudnionych w ZAZ nową ofertą w postaci usług aktywnej integracji ukierunkowaną na przygotowanie osób

zatrudnionych w ZAZ do podjęcia zatrudnienia poza ZAZ: na otwartym rynku pracy lub w przedsiębiorczości społecznej; IZ RPO tworzy możliwość wsparcia dla osób zatrudnionych w ZAZ usługami asystenckimi oraz usługami trenera pracy, umożliwiającymi uzyskanie lub utrzymanie zatrudnienia, w szczególności w początkowym okresie zatrudnienia.

- 4) Co do zasady ze środków EFS nie są tworzone nowe WTZ. Ewentualną decyzję o dopuszczeniu możliwości tworzenia WTZ w ramach RPO podejmuje IZ RPO po:
  - a) przeprowadzeniu analizy potrzeb regionu, z uwzględnieniem aspektów, o których mowa w podrozdziale 4.1 pkt 4, w szczególności analizy i stopnia nasycenia usługami WTZ w ujęciu terytorialnym, przestrzennego rozmieszczenia ZAZ w regionie oraz
  - b) zagwarantowaniu trwałości funkcjonowania nowo tworzonych podmiotów, zgodnie z podrozdziałem 5.1 pkt 15.
- 5) IZ RPO zapewnia, że wsparcie w ramach WTZ odbywa się poprzez:
  - a) wsparcie usługami aktywnej integracji nowych osób w istniejących WTZ;
  - b) wsparcie dotychczasowych uczestników WTZ nową ofertą w postaci usług aktywnej integracji obowiązkowo ukierunkowaną na przygotowanie uczestników WTZ do podjęcia zatrudnienia i ich zatrudnienie: w ZAZ, na otwartym lub chronionym rynku pracy lub w przedsiębiorczości społecznej; IZ RPO tworzy możliwość wsparcia uczestników WTZ usługami asystenckimi oraz usługami trenera pracy, umożliwiającymi uzyskanie lub utrzymanie zatrudnienia, w szczególności w początkowym okresie zatrudnienia, umożliwia także realizację praktyk lub staży dla uczestników WTZ.
- 6) W celu zwiększenia zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, IZ RPO umożliwia realizację działań wspierających tworzenie miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, w szczególności poprzez wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy na potrzeby zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością, dostosowanie stanowiska pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Działania wspierające tworzenie miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami mogą być realizowane wyłącznie jako element kompleksowych projektów obejmujących również aktywizację społeczno-zawodową osób z niepełnosprawnościami.
- 7) IZ RPO zapewnia, że turnusy rehabilitacyjne, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie są traktowane jako instrument aktywnej integracji. Kwota przeznaczona na turnus rehabilitacyjny aktywizowanej osoby z niepełnosprawnością może być jednak uznana za wkład własny do projektu.

Podrozdział 5.3 Efektywność społeczna i efektywność zatrudnieniowa

- 1) IZ RPO w odniesieniu do wszystkich typów projektów możliwych do realizacji w PI 9i, które dotyczą aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, rekomenduje Komitetowi Monitorującemu RPO kryteria wyboru projektów dotyczące efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej, weryfikuje spełnienie kryteriów oraz zobowiązuje beneficjentów w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do przedstawienia informacji niezbędnych do weryfikacji tych kryteriów. Spełnienie kryteriów efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej jest warunkiem dostępu do środków EFS, z zastrzeżeniem pkt 10.
- 2) Spełnienie kryteriów efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej nie jest wymagane w stosunku do projektów realizowanych w PI 9iv oraz PI 9v.
- 3) Efektywność społeczna jest mierzona wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które skorzystały z usług aktywnej integracji o charakterze społecznym lub edukacyjnym, lub zdrowotnym, a efektywność zatrudnieniowa wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które skorzystały z usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym.
- 4) Efektywność społeczna i efektywność zatrudnieniowa są mierzone rozłącznie w odniesieniu do:
  - a) osób z niepełnosprawnościami;
  - b) pozostałych osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
- 5) Efektywność społeczna jest mierzona:
  - a) wśród uczestników projektu względem ich sytuacji w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie, rozumianego zgodnie z definicją wskazaną w Wytocznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020;
  - b) wśród uczestników projektu, którzy zakończyli udział w projekcie; za zakończenie udziału w projekcie należy uznać zakończenie uczestnictwa zgodnie ze ścieżką udziału w projekcie. Zakończenie udziału w projekcie z powodu podjęcia zatrudnienia wcześniej niż uprzednio było to planowane można uznać za zakończenie udziału w projekcie na potrzeby weryfikacji kryterium efektywności społecznej;
  - c) w stosunku do łącznej liczby uczestników projektu, którzy zakończyli udział w projekcie w rozumieniu lit. b i skorzystali w projekcie z usług aktywnej integracji wskazanych w pkt 3.
- 6) Kryterium efektywności społecznej określa odsetek uczestników projektu, którzy po zakończeniu udziału w projekcie dokonali postępu w procesie aktywizacji społeczno-

zawodowej i zmniejszenia dystansu do zatrudnienia, przy czym postęp powinien być rozumiany m.in. jako:

- a) rozpoczęcie nauki;
  - b) wzmocnienie motywacji do pracy po projekcie;
  - c) zwiększenie pewności siebie i własnych umiejętności;
  - d) poprawa umiejętności rozwiązywania pojawiających się problemów;
  - e) podjęcie wolontariatu;
  - f) poprawa stanu zdrowia;
  - g) ograniczenie nałogów;
  - h) doświadczenie widocznej poprawy w funkcjonowaniu (w przypadku osób z niepełnosprawnościami).
- 7) IZ RPO określa jednolity dla danego RPO sposób pomiaru efektywności społecznej, biorąc pod uwagę co najmniej elementy, o których mowa w pkt 6.
- 8) Kryterium efektywności zatrudnieniowej określa odsetek uczestników projektu, którzy znaleźli się w jednej z poniższych sytuacji:
- a) jako osoby bierne zawodowo⁵ lub bezrobotne w momencie przystąpienia do projektu, podjęli zatrudnienie⁶ po zakończeniu udziału w projekcie lub w trakcie jego trwania;
  - b) jako osoby bierne zawodowo w momencie przystąpienia do projektu, zaczęli poszukiwać pracy⁷ po zakończeniu udziału w projekcie;
  - c) jako osoby bierne zawodowo lub bezrobotne w momencie przystąpienia do projektu, podjęli dalszą aktywizację zawodową, w tym w projekcie realizowanym w ramach PI 9v lub CT 8 (PI 8i, 8ii, 8iii lub 8iv), po zakończeniu udziału w projekcie lub w trakcie jego trwania;
  - d) jako uczestnicy CIS lub KIS w trakcie trwania projektu lub po jego zakończeniu podjęli zatrudnienie w ramach zatrudnienia wspieranego;
  - e) jako osoby zatrudnione w ZAZ lub uczestniczące w WTZ w trakcie trwania projektu lub po jego zakończeniu podjęli zatrudnienie na otwartym rynku pracy, w tym w PS.
- 9) Wszystkie wymienione w pkt 8 sytuacje uznawane są za spełnienie kryterium efektywności zatrudnieniowej i nie są uwzględniane na potrzeby pomiaru efektywności społecznej.

---

⁵ Osoby bierne zawodowo w rozumieniu *Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020*.

⁶ Zatrudnienie w rozumieniu definicji wskaźnika wspólnego *liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu* wskazanej w *Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020*.

⁷ Poszukiwanie pracy w rozumieniu definicji wskaźnika *liczba osób biernych zawodowo, poszukujących pracy po opuszczeniu programu* wskazanej w *Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020*.

- 10) Efektywność zatrudnieniowa jest mierzona wśród uczestników, którzy:
- a) zakończyli udział w projekcie; zakończenie udziału w projekcie to zakończenie uczestnictwa we wszystkich formach wsparcia przewidzianych dla danego uczestnika w ramach projektu EFS lub
  - b) przerwali udział w projekcie wcześniej, niż uprzednio było to planowane z powodu podjęcia pracy, lub
  - c) podjęli pracę, jednak jednocześnie kontynuowali udział w projekcie.
- 11) Wyłączenie z obowiązku stosowania kryterium efektywności zatrudnieniowej (tj. wyłączenie z licznika i mianownika we wskaźniku monitorującym spełnienie kryterium) stosuje się do:
- a) osób nieletnich, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
  - b) osób do 18. roku życia lub do zakończenia przez nie realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki;
  - c) osób, które w ramach projektu lub po zakończeniu jego realizacji podjęły naukę w formach szkolnych.
- 12) Kryterium efektywności społecznej jest weryfikowane w terminie do 3 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie w rozumieniu pkt 5 lit. b. Kryterium efektywności zatrudnieniowej jest weryfikowane w terminie do 3 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie, o którym mowa w pkt 10 lit. a, oraz w odniesieniu do sytuacji opisanych w pkt 10 lit b i c.
- 13) IZ RPO zobowiązuje beneficjenta w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do tego, że na etapie rekrutacji do projektu zobliguje on uczestników projektu do dostarczenia dokumentów potwierdzających osiągnięcie efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej.
- 14) Jeśli uczestnik projektu wzięły udział w aktywizacji społecznej i zawodowej oraz nie stosują się do niego wyłączenia wskazane w pkt 11, powinien być brany pod uwagę przy pomiarze zarówno efektywności społecznej, jak i zatrudnieniowej.
- 15) Szczegółowe warunki dotyczące sposobu weryfikacji spełnienia kryteriów efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej określa IZ RPO, z uwzględnieniem Wytocznych.
- 16) Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego określa, na podstawie badań, minimalne poziomy efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej oraz przekazuje je IZ RPO.

- 17) IZ RPO w kryteriach wyboru projektów, o których mowa w pkt 1, określa minimalne poziomy efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej wymagane do osiągnięcia w wyniku realizacji projektu.

Rozdział 6 – Wsparcie rozwoju usług społecznych w ramach PI 9iv

Podrozdział 6.1 Ogólne warunki wsparcia rozwoju usług społecznych w ramach PI 9iv

- 1) IZ RPO zapewnia, że usługi społeczne są realizowane przez podmioty prowadzące w swojej działalności statutowej usługi społeczne lub przez podmioty prowadzące w swojej działalności statutowej jednocześnie usługi społeczne i zdrowotne.
- 2) IZ RPO umożliwia realizację w ramach jednego projektu zintegrowanych usług społecznych i zdrowotnych⁸, gwarantując odrębne monitorowanie usług społecznych i zdrowotnych. W przypadku realizacji zintegrowanych usług społecznych i zdrowotnych adresowanych do tej samej osoby, zastosowanie mają definicje osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób niesamodzielnym określone w Wytycznych.
- 3) W projektach dotyczących usług społecznych, w szczególności usług opiekuńczych, IZ RPO umożliwia finansowanie usług zdrowotnych jako uzupełnienie usług społecznych, o ile usługi te nie mogą zostać sfinansowane ze środków publicznych, tj. wykraczają poza gwarantowane świadczenia opieki zdrowotnej albo wykazane zostało, że gwarantowana usługa zdrowotna nie może zostać sfinansowana danej osobie ze środków publicznych w okresie trwania projektu. Usługi zdrowotne widniejące w katalogu świadczeń gwarantowanych jako podstawowe mogą być finansowane tylko pod warunkiem, że jednocześnie finansowane są usługi ponadstandardowe, a cały pakiet usług tworzy logiczną całość, niezbędną do zapewnienia kompleksowego wsparcia osobom zagrożonym ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
- 4) IZ RPO zapewnia preferencje dla realizacji usług społecznych przez PES. Preferencje te mogą być zapewnione w szczególności poprzez:
  - a) rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu RPO określonych kryteriów wyboru projektów ograniczających wsparcie w ramach danego konkursu wyłącznie do PES lub premiujących realizację projektów przez te podmioty;
  - b) preferencje dla projektów partnerskich realizowanych przez administrację publiczną i PES;

---

⁸ Usługi zdrowotne należy rozumieć zgodnie z definicją zawartą w Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze zdrowia na lata 2014-2020.

- c) zobowiązanie beneficjentów w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do zlecenia zadań na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
- 5) IZ RPO zobowiązuje beneficjentów w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do:
- a) uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach realizowanych zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579, z późn. zm.) albo zasadą konkurencyjności, o której mowa w Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020;
  - b) dokonywania zakupów nieobjętych ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych i zasadą konkurencyjności w pierwszej kolejności u PES.
- 6) IZ RPO zapewnia, że w przypadku rozwoju usług społecznych w ramach PI 9iv, realizowane wsparcie jest skoncentrowane na skoordynowanych działaniach zwiększających dostępność usług społecznych w województwie poprzez projekty zapewniające trwałość efektów i włączenie usług społecznych w politykę rozwoju w województwie. Działania realizowane są w wybranej formule projektów:
- a) terytorialnych – obejmujących różne typy usług społecznych, zgodnie z partycypacyjnie zdiagnozowanymi potrzebami, o ile projekty spełniają łącznie poniższe warunki:
    - i) są realizowane w partnerstwie jednostek samorządu terytorialnego i PES. W skład partnerstwa wchodzi minimum powiat/miasto na prawach powiatu (PCPR), gmina w obrębie tego powiatu (OPS) oraz PES. IZ RPO preferuje projekty realizowane w partnerstwie większej liczby wymienionych podmiotów⁹;
    - ii) zostały poprzedzone (przed złożeniem projektu) partycypacyjną, wspólnie wypracowaną lub uzgodnioną pomiędzy partnerami publicznym i ekonomii społecznej, diagnozą lokalną odnośnie wyzwań społecznych (demografia, stan zdrowia, poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego), potrzeb obywateli, zasobów instytucjonalnych i osobowych. Wyniki diagnozy stanowią podstawę opracowania i realizacji projektu¹⁰;

---

⁹ Wsparcie tworzenia partnerstw może być realizowane w ramach działań koordynacyjnych dotyczących sektora ekonomii społecznej lub działań animacyjnych OWES.

¹⁰ Przy tworzeniu diagnozy i projektu terytorialnego należy wykorzystać Rekomendacje Ministra Pracy i Polityki Społecznej - standardy współpracy jednostek samorządu terytorialnego ze spółdzielniami socjalnymi w zakresie realizacji usług społecznych użyteczności publicznej (w interesie ogólnym) z dnia 5 sierpnia 2015 r. Możliwe jest też wykorzystanie dobrej praktyki Programu Rozwoju Usług Społecznych w Powiecie Świebodzińskim na lata 2015-2018.

- iii) realizowane są wyłącznie na zasadzie jeden projekt na jeden powiat/miasto na prawach powiatu lub subregion, zdefiniowany na potrzeby projektu i obejmujący więcej niż jeden powiat;
  - b) problemowych – ukierunkowanych na rozwiązanie określonych problemów, zdefiniowanych w diagnozie instytucji ogłaszającej konkurs, przy użyciu różnych typów usług, w tym usług dla opiekunów faktycznych osób niesamodzielnych, usług wsparcia rodzin, usług pieczy zastępczej;
  - c) tematycznych – skoncentrowanych wyłącznie na jednym, wąskim typie wsparcia w ramach usługi, na podstawie precyzyjnego określenia problemowych kwestii społecznych, które należy rozwiązać, np. placówki wsparcia dziennego, usługi asystenckie dla osób z niepełnosprawnością, mieszkania wspomagane.
- 6) IZ RPO zapewnia, że interwencja w ramach poszczególnych typów usług społecznych spełnia minimalne wymagania świadczenia tych usług, określone w załączniku nr 1 do Wytycznych.

Podrozdział 6.2 Usługi opiekuńcze i asystenckie w ramach PI 9iv

- 1) IZ RPO zapewnia, że usługi opiekuńcze są świadczone dla osób niesamodzielnych.
- 2) IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla usług opiekuńczych prowadzi każdorazowo do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych w społeczności lokalnej oraz liczby osób objętych usługami opiekuńczymi świadczonymi w społeczności lokalnej przez danego beneficjenta w stosunku do danych z roku poprzedzającego rok złożenia wniosku o dofinansowanie projektu. Obowiązek zwiększania liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych oraz liczby osób objętych tymi usługami nie dotyczy wsparcia dla usług opiekuńczych świadczonych przez opiekunów faktycznych. Obowiązek zwiększania liczby osób objętych usługami nie oznacza zakazu jednoczesnego wsparcia osób dotychczas obejmowanych usługami przez beneficjenta.
- 3) Zwiększanie liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych świadczonych niestacjonarnie/w miejscu zamieszkania odbywa się poprzez zwiększanie liczby opiekunów świadczących usługi. Zwiększanie liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych w formach stacjonarnych odbywa się poprzez tworzenie miejsc:
  - a) stałego lub krótkookresowego pobytu dziennego;
  - b) stałego lub krótkookresowego pobytu całodobowego w placówkach, w których realizowane są usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej.Miejsca krótkookresowego pobytu służą przede wszystkim poprawie dostępu do usług opiekuńczych w zastępstwie za opiekunów faktycznych w ramach opieki wytchnieniowej.
- 4) Miejsca świadczenia usług opiekuńczych mogą być tworzone zarówno w nowych podmiotach, jak i w podmiotach już istniejących, z zastrzeżeniem wynikającym z pkt 2.

- 5) IZ RPO zapewnia, że w ramach opieki instytucjonalnej nie są tworzone nowe miejsca świadczenia usług opiekuńczych ani nie są utrzymywane dotychczas istniejące miejsca.
- 6) IZ RPO umożliwia wsparcie dla osób będących w opiece instytucjonalnej, w celu przejścia tych osób do opieki realizowanej w ramach usług świadczonych w społeczności lokalnej, o ile przyczynia się to do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych w postaci usług świadczonych w społeczności lokalnej.
- 7) IZ RPO może umożliwić podmiotom prowadzącym opiekę instytucjonalną sfinansowanie działań pozwalających na rozszerzenie oferty o prowadzenie usług świadczonych w społeczności lokalnej, o ile przyczyni się to do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej oraz liczby osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej.
- 8) Aby umożliwić pozostanie osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych w społeczności lokalnej, IZ RPO dopuszcza finansowanie działań pozwalających tym osobom na w miarę możliwości samodzielne funkcjonowanie, w tym działań zwiększających mobilność, autonomię, bezpieczeństwo osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych: np. likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, sfinansowanie tworzenia wypożyczalni sprzętu wspomagającego (zwiększającego samodzielność osób) i sprzętu pielęgnacyjnego (niezbędnego do opieki nad osobami niesamodzielnymi), sfinansowanie wypożyczenia lub zakupu tego sprzętu, usługi dowożenia posiłków, przewóz do miejsca pracy lub ośrodka wsparcia. Tego rodzaju działania realizowane są wyłącznie jako element kompleksowych projektów dotyczących usług asystenckich lub usług opiekuńczych i mogą być finansowane z EFS lub w ramach cross-financingu.
- 9) IZ RPO umożliwia wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, np. teleopieki, systemów przywoławczych, wyłącznie jako elementu wsparcia i pod warunkiem zagwarantowania kompleksowości usługi opiekuńczej.
- 10) IZ RPO umożliwia realizację działań wspierających opiekunów faktycznych w opiece nad osobami niesamodzielnymi, w szczególności:
  - a) kształcenie, w tym szkolenie i zajęcia praktyczne oraz wymianę doświadczeń dla opiekunów faktycznych, w tym m.in. zwiększających ich umiejętności w zakresie opieki nad osobami niesamodzielnymi;
  - b) poradnictwo, w tym psychologiczne oraz pomoc w uzyskaniu informacji umożliwiających poruszanie się po różnych systemach wsparcia, z których korzystanie jest niezbędne dla sprawowania wysokiej jakości opieki i odciążenia opiekunów faktycznych;
  - c) tworzenie miejsc krótkookresowego pobytu w zastępstwie za opiekunów faktycznych w formie pobytu całonocnego lub dziennego, zgodnie z pkt 3;

- d) sfinansowanie usługi asystenckiej lub usługi opiekuńczej w celu umożliwienia opiekunom faktycznym funkcjonowania społecznego, zawodowego lub edukacyjnego.
- 11) IZ RPO zapewnia, że usługi asystenckie są świadczone dla osób z niepełnosprawnościami.
- 12) IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla usług asystenckich prowadzi każdorazowo do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług asystenckich w społeczności lokalnej oraz liczby osób objętych usługami asystenckimi świadczonymi w społeczności lokalnej przez danego beneficjenta w stosunku do danych z roku poprzedzającego rok złożenia wniosku o dofinansowanie projektu. IZ RPO umożliwi wsparcie w postaci usług asystenckich dla osób przebywających w opiece instytucjonalnej w celu ich przejścia do usług świadczonych w społeczności lokalnej.
- 13) IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla usług asystenckich odbywa się poprzez zwiększanie liczby asystentów funkcjonujących w ramach nowych podmiotów lub podmiotów istniejących, z zastrzeżeniem wynikającym z pkt 12.
- 14) IZ RPO zapewnia, że wsparcie w ramach projektu nie spowoduje:
- a) zmniejszenia dotychczasowego finansowania usług asystenckich lub opiekuńczych przez beneficjenta oraz
  - b) zastąpienia środkami projektu dotychczasowego finansowania usług ze środków innych niż europejskie.
- 15) IZ RPO zapewnia, że finansowanie ze środków EFS w ramach danego projektu miejsc świadczenia usług opiekuńczych i asystenckich stworzonych przez danego beneficjenta trwa nie dłużej niż 3 lata.
- 16) IZ RPO zapewnia, że w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu są zawarte postanowienia zobowiązujące beneficjenta do zachowania trwałości miejsc świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych utworzonych w ramach projektu po zakończeniu realizacji projektu co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu. Trwałość jest rozumiana jako instytucjonalna gotowość podmiotów do świadczenia usług. IZ RPO weryfikuje spełnienie powyższego warunku po upływie okresu wskazanego w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu.
- 17) IZ RPO zapewnia, że wsparcie jest adresowane w pierwszej kolejności do osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych, których dochód nie przekracza 150% właściwego kryterium dochodowego (na osobę samotnie gospodarującą lub na osobę w rodzinie), o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.
- 18) IZ RPO może umożliwić korzystanie z usług asystenckich lub opiekuńczych także innym osobom niż wskazane w pkt 17. IZ RPO może określić kryteria rekrutacji tych osób do

projektów lub umożliwić beneficjentowi ich określenie. Kryteria rekrutacji uwzględniają w szczególności sytuację materialną osób niesamodzielnych oraz ich opiekunów faktycznych, rodzaj usług i specyfikę grupy docelowej. IZ RPO zapewnia, że decyzja o przyznaniu osobie niesamodzielnej lub jej opiekunom usług asystenckich lub opiekuńczych jest poprzedzona każdorazowo indywidualną oceną sytuacji materialnej i życiowej (rodzinnej i zawodowej) danej osoby niesamodzielnej oraz opiekunów faktycznych tej osoby.

- 19) IZ RPO może dopuścić częściową lub całkowitą odpłatność¹¹ za usługi asystenckie lub opiekuńcze. Odpłatność nie dotyczy osób wskazanych w pkt 17, chyba że uchwała rady gminy stanowi inaczej. IZ RPO określa zasady odpłatności lub umożliwia beneficjentowi zaproponowanie własnych zasad odpłatności skorelowanych z zasadami dotychczas stosowanymi przez beneficjenta. Zasady odpłatności uzależnione są w szczególności od sytuacji materialnej osób niesamodzielnych i ich opiekunów faktycznych, rodzaju usługi i specyfiki grupy docelowej. Stosowanie odpłatności w projekcie musi być zaplanowane we wniosku o dofinansowanie projektu, przy czym odpłatności te stanowią wkład własny w projekcie.
- 20) Szkolenia i kursy, o których mowa w załączniku nr 1 do Wytycznych¹², mogą być przeprowadzone i sfinansowane w ramach kompleksowych projektów dotyczących rozwoju usług opiekuńczych lub asystenckich.

Podrozdział 6.3 Usługi wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej

- 1) Możliwy zakres usług wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej, w tym działań na rzecz usamodzielnienia osób opuszczających pieczę zastępczą, oraz podmioty uprawnione do realizacji tych usług określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla rodziny i pieczy zastępczej odbywa się zgodnie z ww. ustawą. Jednocześnie IZ RPO zapewnia, że z EFS nie są finansowane świadczenia wypłacane na podstawie tej ustawy. Świadczenia te mogą stanowić wkład własny do projektu.
- 2) IZ RPO umożliwia realizację:
  - a) działań profilaktycznych mających ograniczyć umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej poprzez usługi wsparcia rodziny;
  - b) działań prowadzących do odejścia od opieki instytucjonalnej, tj. od opieki świadczonej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych powyżej 14 osób, do usług świadczonych

---

¹¹ W przypadku specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, zasady odpłatności są określone w rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych (Dz. U. poz. 1598, z późn. zm.).

¹² Rozdział 1 pkt 6 lit. b, rozdział 2 pkt 9 lit. b, podrozdział 4.1 pkt 10 lit. b, podrozdział 4.2 pkt 4 i rozdział 5 pkt 5.

w społeczności lokalnej, poprzez tworzenie rodzinnych form pieczy zastępczej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego do 8 dzieci i placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-interwencyjnego do 14 osób. IZ RPO zapewnia, że nie są tworzone nowe miejsca w ramach opieki instytucjonalnej, tj. w placówkach opiekuńczo-wychowawczych powyżej 14 osób.

- 3) IZ RPO zapewnia, że usługi wsparcia rodziny w postaci pomocy w opiece i wychowaniu dzieci w formie placówek wsparcia dziennego polegają na tworzeniu nowych miejsc opieki i wychowania w ramach nowo tworzonych placówek wsparcia dziennego lub na wsparciu istniejących placówek.
- 4) Wsparcie istniejących placówek wsparcia dziennego jest możliwe wyłącznie pod warunkiem:
  - a) zwiększenia liczby miejsc w tych placówkach lub
  - b) rozszerzenia oferty wsparcia.
- 5) W przypadku wsparcia udzielanego na tworzenie nowych miejsc w placówkach wsparcia dziennego, IZ RPO zobowiązuje beneficjenta w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do zachowania trwałości miejsc po zakończeniu realizacji projektu co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu. Trwałość jest rozumiana jako instytucjonalna gotowość podmiotów do świadczenia usług pomocy w opiece i wychowaniu dziecka w ramach placówek wsparcia dziennego. IZ RPO weryfikuje spełnienie powyższego warunku po upływie okresu wskazanego w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu.
- 6) IZ RPO może określić preferowane formy pomocy w opiece i wychowaniu dzieci oraz określić inne preferencje, kierując się w szczególności przesłankami, o których mowa w podrozdziale 4.1 pkt 4.
- 7) IZ RPO zapewnia, że w placówkach wsparcia dziennego w formie opiekuńczej oraz placówkach prowadzonych w formie pracy podwórkowej obowiązkowo są realizowane zajęcia rozwijające co najmniej dwie z ośmiu kompetencji kluczowych wskazanych w zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) (Dz. Urz. UE L 394 z 30.12.2006, str. 10):
  - a) porozumiewanie się w języku ojczystym;
  - b) porozumiewanie się w językach obcych;
  - c) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;
  - d) kompetencje informatyczne;
  - e) umiejętność uczenia się;
  - f) kompetencje społeczne i obywatelskie;

- g) inicjatywność i przedsiębiorczość;
  - h) świadomość i ekspresja kulturalna.
- 8) W ramach usług pieczy zastępczej, IZ RPO zapewnia preferencje dla rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej.
  - 9) IZ RPO zapewnia, że w ramach działań prowadzących do tworzenia rodzinnych form pieczy zastępczej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego realizowane jest kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz doskonalenie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą w ww. formach.
  - 10) Finansowanie ze środków EFS zatrudnienia osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich, przyznawanej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, możliwe jest tylko w celu umożliwienia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą udziału w innych formach wsparcia w ramach projektu.
  - 11) IZ RPO umożliwia realizację działań na rzecz biologicznej rodziny dziecka przebywającego w pieczy zastępczej oraz intensyfikowanie współpracy ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia powrotu dziecka do rodziny biologicznej. W tym celu IZ RPO preferuje kompleksowe projekty łączące wsparcie rodziny i wsparcie pieczy zastępczej, zakładające partnerstwo lub współpracę OPS i PCPR lub innych jednostek organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej lub innych służb działających na rzecz dziecka i rodziny.
  - 12) IZ RPO umożliwia osobom przebywającym w pieczy zastępczej lub osobom opuszczającym pieczę zastępczą korzystanie z usług aktywnej integracji, w szczególności o charakterze społecznym, których celem jest nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej, a w przypadku osób powyżej 15 roku życia także usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym. Działania te w zależności od postanowień RPO są realizowane w PI 9i lub 9iv.

Podrozdział 6.4 Mieszkania chronione i mieszkania wspomagane

- 1) IZ RPO zapewnia, że wsparcie dla mieszkań chronionych i mieszkań wspomaganych polega na tworzeniu miejsc w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach chronionych lub mieszkaniach wspomaganych, przeznaczonych dla osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Liczba miejsc w mieszkaniu wspomaganim nie może być większa niż 12.

- 2) W przypadku mieszkań wspomaganych w formie mieszkań wspieranych, IZ RPO umożliwia tworzenie miejsc pobytu okresowego (opieka wytchnieniowa) lub stałego. Usługi świadczone w mieszkaniach wspieranych pobytu okresowego nie mogą mieć charakteru jedynie turnusów rehabilitacyjnych. IZ RPO zapewnia, że wsparcie istniejących mieszkań chronionych lub mieszkań wspomaganych jest możliwe wyłącznie pod warunkiem zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług w danym mieszkaniu, bez pogorszenia jakości świadczonych usług.
- 3) W mieszkaniach chronionych i mieszkaniach wspomaganych w ramach wsparcia zapewnia się:
  - a) usługi wspierające pobyt osoby w mieszkaniu, w tym usługi opiekuńcze, usługi asystenckie;
  - b) usługi wspierające aktywność osoby w mieszkaniu, w tym trening samodzielności, praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, integracja osoby ze społecznością lokalną.
- 4) W przypadku mieszkań chronionych, IZ RPO zapewnia, że jest stosowany standard dotyczący tej formy pomocy wynikający z ustawy z dnia 12 marca 2014 r. o pomocy społecznej i aktów wykonawczych wydanych na podstawie tej ustawy. W przypadku mieszkań wspomaganych IZ RPO zapewnia, że mieszkania te spełniają definicję usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej oraz standardy określone w załączniku nr 1 do Wytycznych.
- 5) IZ RPO zapewnia, że w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu są zawarte postanowienia zobowiązujące beneficjenta do zachowania trwałości miejsc świadczenia usług w mieszkaniach chronionych lub mieszkaniach wspomaganych utworzonych w ramach projektu po zakończeniu realizacji projektu co najmniej przez okres równy okresowi realizacji projektu. Trwałość jest rozumiana jako instytucjonalna gotowość podmiotów do świadczenia usług. IZ RPO weryfikuje spełnienie powyższego warunku po upływie okresu wskazanego w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu.
- 6) Szkolenie, o którym mowa w załączniku nr 1 do Wytycznych rozdział 6 pkt 13 lit. b, może być przeprowadzone i sfinansowane w projektach dotyczących rozwoju mieszkań wspomaganych.

Rozdział 7 – Wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w ramach PI 9v

- 1) IZ PO WER zapewnia wsparcie zwrotne dla istniejących PES, w tym PS zgodnie z postanowieniami KPRES oraz wynikami oceny *ex ante*, przeprowadzonej zgodnie z art. 37 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności,

Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

2) IZ RPO zapewnia, że usługi wsparcia ekonomii społecznej realizowane przez OWES są skoncentrowane na:

a) tworzeniu miejsc pracy w:

- i) PES innych niż PS (bez możliwości przyznawania im dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej),
- ii) nowo tworzonych i istniejących PS (z możliwością przyznawania im dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej, jeżeli spełnione są warunki przyznania dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej, określone w niniejszym rozdziale);

b) wykorzystaniu potencjału istniejących organizacji pozarządowych do ekonomizacji rozumianej jako:

i) w przypadku organizacji pozarządowych prowadzących nieodpłatną działalność pożytku publicznego:

- uruchomienie działalności odpłatnej pożytku publicznego lub gospodarczej lub przekształcenie organizacji w PS, ale bez tworzenia miejsc pracy (bez możliwości przyznawania dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej) lub

- przekształcenie organizacji w PS i utworzenie miejsc pracy (z możliwością przyznawania dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej, jeżeli spełnione są warunki przyznania dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej, określone w niniejszym rozdziale) lub

ii) w przypadku organizacji pozarządowych prowadzących odpłatną działalność pożytku publicznego:

- uruchomienie działalności gospodarczej lub przekształcenie organizacji w PS, ale bez tworzenia miejsc pracy (bez możliwości przyznawania dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej) lub

- przekształcenie organizacji w PS i utworzenie miejsc pracy (z możliwością przyznawania dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej jeżeli

spełnione są warunki przyznania dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej, określone w niniejszym rozdziale), lub

- c) tworzeniu PS dla uczestników WTZ i CIS oraz osób zatrudnionych w ZAZ
  - d) tworzeniu PES prowadzących działalność gospodarczą lub działalność odpłatną pożytku publicznego;
  - e) utrzymaniu miejsc pracy w istniejących PES (bez możliwości przyznawania im dotacji oraz wsparcia pomostowego w formie finansowej).
- 3) IZ RPO zapewnia, że w ramach RPO dotacje są udzielane wyłącznie na tworzenie nowych miejsc pracy dla:
- a) osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z wyłączeniem osób niepełnoletnich;
  - b) osób długotrwale bezrobotnych¹³;
  - c) osób ubogich pracujących;
  - d) osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii;
  - e) osób opuszczających zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich.
- 4) Nie jest możliwe przyznanie dotacji na stworzenie miejsca pracy dla osób, które wykonują pracę na podstawie umowy o pracę, spółdzielczej umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej, lub prowadzą działalność gospodarczą w momencie podejmowania zatrudnienia w PS¹⁴.
- 5) IZ RPO zapewnia, że dotacje są udzielane na tworzenie nowych miejsc pracy dla osób, o których mowa w pkt 3, i z uwzględnieniem pkt 4, poprzez:
- a) tworzenie nowych PS;
  - b) tworzenie nowych miejsc pracy w istniejących PS¹⁵;
  - c) tworzenie nowych miejsc pracy w PES, wyłącznie pod warunkiem przekształcenia tych podmiotów w PS.

---

¹³ Osoby długotrwale bezrobotne w rozumieniu *Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020*

¹⁴ Status osób, o których mowa w pkt 3, jest weryfikowany w momencie złożenia wniosku o dotację.

¹⁵ Za istniejące PS uznaje się:

- 1) w przypadku podmiotów utworzonych poza projektem OWES lub w projekcie OWES, ale bez uzyskiwania dotacji lub wsparcia pomostowego w formie finansowej – podmiot, który w momencie przystąpienia do ścieżki wsparcia dotacyjnego OWES spełnia cechy PS lub
- 2) w przypadku podmiotów utworzonych w ramach projektu OWES przy wykorzystaniu dotacji lub wsparcia pomostowego w formie finansowej - podmiot, który spełnia cechy PS i zakończył korzystanie ze wsparcia pomostowego w formie finansowej.

- 6) Formą zatrudnienia w ramach miejsc pracy utworzonych z dotacji dla osób, o których mowa w pkt 3, jest umowa o pracę lub spółdzielcza umowa o pracę. Miejsce pracy w ramach projektu może zostać utworzone przez PS bądź PES przekształcany w PS nie wcześniej niż w dniu złożenia wniosku o dotację.
- 7) IZ RPO zapewnia, że:
- a) jedno PS może uzyskać maksymalnie sześćdziesięciokrotność przeciętnego wynagrodzenia w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 28 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy:
    - i. przy tworzeniu PS lub przekształceniu PES w PS, w związku z utworzeniem miejsc pracy dla osób, o których mowa w pkt 3, lub
    - ii. na stworzenie miejsc pracy dla osób, o których mowa w pkt 3, w istniejących PS w okresie trwałości, o którym mowa w pkt 13 lit. a, zaś po upływie tego okresu PS może ponownie uzyskać dotacje na utworzenie miejsc pracy w wysokości, o której mowa powyżej;
  - b) maksymalna kwota dotacji na stworzenie jednego miejsca pracy stanowi sześciokrotność przeciętnego wynagrodzenia w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 28 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
- 8) Dotacja jest przeznaczana na pokrycie wydatków niezbędnych do rozpoczęcia lub prowadzenia działalności w ramach:
- a) PS w związku z utworzeniem miejsca pracy;
  - b) PES w związku z przekształceniem podmiotu w PS i utworzeniem w tym przedsiębiorstwie miejsca pracy.
- 9) Dotacja jest przyznawana na podstawie biznesplanu. IZ RPO gwarantuje, że OWES zapewniają konkurencyjny, transparentny i oparty na merytorycznych przesłankach sposób przyznawania dotacji, opierający się na jednolitych zasadach w danym województwie, obejmujących co najmniej regulamin udzielania dotacji, opracowanych we współpracy z ROPS.
- 10) W przypadku, o którym mowa w pkt 5, wraz z umową o udzielenie dotacji jest przekazywane pisemne oświadczenie osoby, która zostanie zatrudniona na nowo utworzonym stanowisku pracy lub odpowiednie zaświadczenie, potwierdzające spełnienie warunków, o których mowa w pkt 3 i 4, lub innych, bardziej szczegółowych, określonych przez IZ RPO.

11) IZ RPO zapewnia, że przyznawanie dotacji jest powiązane z usługami towarzyszącymi przyznawaniu dotacji polegającymi na:

- a) podnoszeniu wiedzy i rozwijaniu umiejętności potrzebnych do założenia, prowadzenia i rozwijania PS, w szczególności związanych ze sferą ekonomiczną funkcjonowania PS; wsparcie to jest dostosowane do potrzeb założycieli przedsiębiorstwa i samego PS; IZ RPO umożliwia wykorzystanie różnorodnych form nabywania wiedzy i umiejętności na przykład takich jak szkolenia, warsztaty, doradztwo, mentoring, coaching, tutoring, współpraca, wizyty studyjne itp. – obowiązkowo dla każdego PS;
- b) dostarczaniu i rozwijaniu kompetencji i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do pracy w PS (adekwatnie do potrzeb i roli danej osoby w PS) – fakultatywnie dla poszczególnych PS, w zależności od ich indywidualnych potrzeb;
- c) pomocy w uzyskaniu stabilności funkcjonowania i przygotowaniu do w pełni samodzielnego funkcjonowania. W tym celu IZ RPO zapewnia, że PS jest oferowane wsparcie pomostowe w formie finansowej i w formie zindywidualizowanych usług, o których mowa w lit. a – obowiązkowo dla każdego PS. Zakres i intensywność wsparcia pomostowego oraz okres jego świadczenia, a także jego wysokość, w przypadku wsparcia finansowego, są dostosowane do indywidualnych potrzeb PS. Wsparcie pomostowe w formie finansowej:
  - i) jest świadczone przez okres nie dłuższy niż 6 miesięcy od dnia utworzenia miejsca pracy, może być przedłużone nie dłużej jednak niż do 12 miesięcy, z zachowaniem zasad trwałości, o których mowa w pkt 13,
  - ii) jest przyznawane miesięcznie w wysokości niezbędnej do sfinansowania podstawowych kosztów funkcjonowania PS, jednak nie większej niż zwielokrotniona o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,
  - iii) wsparcie pomostowe w formie zindywidualizowanych usług jest ukierunkowane w szczególności na wzmocnienie kompetencji biznesowych przedsiębiorstwa.
- d) zapewnieniu osobom otrzymującym dotację usług wsparcia o charakterze reintegracyjnym – w zależności od indywidualnych potrzeb. Usługi te spełniają łącznie poniższe warunki:
  - i) mają formę zintegrowanego, zindywidualizowanego wsparcia osób podejmujących zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym,

- ii) mają na celu utrzymanie zatrudnienia poprzez wsparcie specjalistów w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej, obejmującą działania motywacyjne, pomoc w określeniu rozwoju zawodowego, umiejętności miękkie oraz wsparcie w miejscu pracy i poza pracą,
  - iii) poprzedzone są indywidualną diagnozą osoby objętej wsparciem,
  - iv) realizowane są przez okres do 12 miesięcy od dnia zatrudnienia osoby objętej wsparciem.
- 12) Usługi, o których mowa w pkt 11, mogą być świadczone także niezależnie od przyznania dotacji na stworzenie miejsca pracy, z zastrzeżeniem że wsparcie pomostowe w formie finansowej, o którym mowa w lit. c, musi być powiązane ze stworzeniem miejsca pracy.
- 13) IZ RPO zapewnia, że w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu są zawarte postanowienia określające zobowiązania odnoszące się do spełnienia warunków trwałości, tj. do:
- a) zapewnienia trwałości utworzonych miejsc pracy. W okresie trwałości zakończenie zatrudnienia danej osoby na nowo utworzonym stanowisku pracy może nastąpić wyłącznie z przyczyn leżących po stronie pracownika, przy czym nie może się to wiązać z likwidacją miejsca pracy. Okres trwałości wynosi co najmniej:
    - i) 12 miesięcy, od dnia utworzenia miejsca pracy,
    - ii) 6 miesięcy od zakończenia wsparcia pomostowego w formie finansowej – w przypadku przedłużenia wsparcia pomostowego w formie finansowej powyżej 6 miesięcy lub przyznania wyłącznie wsparcia pomostowego w formie finansowej (bez dotacji);
  - b) zapewnienia trwałości PS, tj.
    - i) spełnienia łącznie wszystkich cech PS, o których mowa w rozdziale 3 pkt 28, przez okres obowiązywania umowy o udzielenie dotacji,
    - ii) zapewnienia, iż przed upływem 3 lat od zakończenia wsparcia w projekcie, podmiot nie przekształci się w podmiot gospodarczy niespełniający definicji PES, a w przypadku likwidacji tego PES – zapewnienia, iż majątek zakupiony z dotacji zostanie ponownie wykorzystany na wsparcie PS, o ile przepisy prawa nie stanowią inaczej.
- 14) Monitoring trwałości, o której mowa w pkt 13, może odbywać się po zakończeniu realizacji projektu OWES. Trwałość podlega kontroli rezultatów zgodnie z postanowieniami umowy o dofinansowanie projektu.

- 15) IZ RPO zapewnia, że operatorami dotacji i usług towarzyszących przyznaniu dotacji są OWES.
- 16) IZ RPO zapewnia, że OWES współpracuje z właściwymi terytorialnie PUP w zakresie przyznawania dotacji na tworzenie miejsc pracy w nowych i istniejących PS, a obowiązek współpracy dotyczy każdej ze stron w równym stopniu.
- 17) IZ RPO zapewnia zachowanie ciągłości dostępu do usług wsparcia ekonomii społecznej w całym okresie programowania, tzn. zapewnia, że konkursy i nabory odbywają się w takich terminach, by na terenie poszczególnych subregionów województwa nie było przerwy w dostępie do usług wsparcia ekonomii społecznej.
- 18) IZ RPO zapewnia, że wybór OWES następuje na okres nie krótszy niż 36 miesięcy.
- 19) IZ RPO zapewnia, że usługi wsparcia ekonomii społecznej są realizowane w ramach projektów wyłącznie przez OWES, z zastrzeżeniem pkt 20 i 21.
- 20) O dofinansowanie w ramach RPO może ubiegać się podmiot lub partnerstwo świadczący usługi wsparcia ekonomii społecznej nieposiadający akredytacji, o ile uzyska taką akredytację przed zawarciem umowy o dofinansowanie projektu. Umowa o dofinansowanie projektu nie może zostać zawarta z projektodawcą, który nie przedłoży IZ RPO dokumentu potwierdzającego otrzymanie akredytacji.
- 21) IZ RPO ma prawo odstąpić od podpisania umowy o dofinansowanie projektu z podmiotem lub partnerstwem rekomendowanym do dofinansowania w przypadku, gdy termin uzyskania przez niego akredytacji w sposób znaczący wpłynie na realizację celów i rezultatów projektu oraz spowoduje konieczność dokonania istotnych zmian w harmonogramie projektu i jego budżecie.
- 22) W przypadku, gdy w trakcie realizacji projektu OWES utracił akredytację przed terminem, na jaki akredytacja została przyznana z przyczyn od niego niezależnych (tzn. niewynikających z niespełnienia przez OWES Standardów Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w ramach AKSES), OWES ten może kontynuować udzielanie wsparcia w ramach projektu za zgodą IZ RPO, która podejmując decyzję bierze pod uwagę zapisy RPO i kryteria wyboru projektów oraz pod warunkiem, że OWES wystąpi z wnioskiem o przyznanie akredytacji niezwłocznie po jej utracie i ponownie ją uzyska. Wydatki poniesione przez beneficjenta od momentu utraty akredytacji przez OWES są kwalifikowalne pod warunkiem ponownego uzyskania akredytacji przez ten OWES. W przypadku nieuzyskania ponownej akredytacji za kwalifikowalne mogą być uznane wydatki uwzględnione w planie zamknięcia działań projektowych, o którym mowa w pkt 25.

- 23) Możliwe jest przedłużenie okresu ważności dotychczasowej akredytacji na zasadach określonych przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.
- 24) W przypadku, gdy w trakcie realizacji projektu OWES upłynął termin ważności akredytacji, a nie przedłużono jej z przyczyn nie leżących po stronie OWES w trybie, o którym mowa w pkt 23, OWES może kontynuować udzielanie wsparcia w ramach projektu za zgodą IZ RPO, która podejmując decyzję bierze pod uwagę w szczególności zapisy RPO i kryteria wyboru projektów oraz pod warunkiem, że OWES wystąpi z wnioskiem o przyznanie akredytacji co najmniej 1 miesiąc przed terminem jej wygaśnięcia. Wydatki poniesione przez beneficjenta od momentu wygaśnięcia akredytacji OWES są kwalifikowalne pod warunkiem uzyskania ponownej akredytacji przez ten OWES. W przypadku nieuzyskania ponownej akredytacji za kwalifikowalne mogą być uznane wydatki uwzględnione w planie zamknięcia działań projektowych, o którym mowa w pkt 25.
- 25) W przypadku gdy OWES nie odzyska akredytacji, w sytuacji, o której mowa w pkt 22 (tzn. gdy utracił akredytację z przyczyn od niego niezależnych przed terminem, na jaki została ona przyznana), lub gdy nie nastąpi przedłużenie okresu ważności akredytacji, o którym mowa w pkt 23, IZ RPO może wspólnie z beneficjentem przyjąć plan zamknięcia działań projektowych. Celem planu jest umożliwienie beneficjentowi dokończenia działań projektowych rozpoczętych przed utratą akredytacji, których przerwanie godzi w interes uczestników projektu. Od momentu negatywnej decyzji w sprawie przyznania ponownej akredytacji nie jest możliwe podejmowanie przez OWES nowych działań i obejmowanie wsparciem nowych uczestników. Wydatki uwzględnione w planie zamknięcia działań projektowych są kwalifikowalne. Umowa o dofinansowanie projektu jest rozwiązywana po zakończeniu realizacji planu zamknięcia działań projektowych. IZ RPO może również wymagać od OWES przekazania uczestników projektu do wsparcia w ramach innych projektów OWES mając na uwadze zapewnienie ciągłości wsparcia dla uczestników projektu.
- 26) W przypadku, gdy w trakcie realizacji projektu OWES utracił akredytację przed terminem, na jaki akredytacja została przyznana, z przyczyn od niego zależnych (tzn. wynikających z niespełnienia przez OWES Standardów Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w ramach AKSES), IZ RPO rozwiązuje umowę o dofinansowanie projektu.
- 27) IZ RPO zobowiązuje OWES w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do regularnego poddawania się procesowi akredytacji. IZ RPO określa w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu, że konsekwencją niepoddania się kolejnej akredytacji lub nieuzyskania przez OWES

kolejnej akredytacji w okresie realizacji projektu jest zmiana decyzji o dofinansowaniu projektu lub rozwiązanie umowy o dofinansowanie projektu, z zastrzeżeniem pkt 22 - 25.

28) IZ RPO wymaga od OWES poprzez kryteria wyboru projektów, zatwierdzone przez Komitet Monitorujący RPO, oraz zobowiązuje OWES w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do osiągnięcia przez OWES wszystkich niżej wymienionych wskaźników efektywnościowych OWES:

- a) wskaźnik 1: liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia PES;
- b) wskaźnik 2: liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej;
- c) wskaźnik 3: liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji PS;
- d) wskaźnik 4: liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES;
- e) wskaźnik 5: procent wzrostu obrotów PS objętych wsparciem.

Definicje wskaźników efektywnościowych OWES zostały określone w załączniku nr 2 do Wytycznych.

29) IZ RPO w porozumieniu z ROPS określa w ramach kryteriów wyboru projektów, zatwierdzanych przez Komitet Monitorujący RPO oraz w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu minimalny wymagany poziom wskaźników, o których mowa w pkt 28, uwzględniając w szczególności stan rozwoju ekonomii społecznej w regionie lub subregionie oraz potrzeby rozwojowe, z uwzględnieniem różnicowań terytorialnych, a także postanowienia regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej, oraz opinię ROPS.

30) IZ RPO, w celu zapewnienia monitorowania postępów w osiągnięciu wskaźników określonych w pkt 28, zapewnia, że w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu są zawarte postanowienia zobowiązujące beneficjenta do okresowego przedstawiania postępów w osiągnięciu wymaganych wskaźników efektywnościowych.

31) IZ RPO zapewnia, że w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu są zawarte postanowienia zobowiązujące OWES do współpracy z pośrednikami finansowymi oferującymi instrumenty finansowe bezpośrednio PES. W ramach ww.

współpracy OWES przekazuje do pośredników finansowych informacje o PES, u których zidentyfikowano potrzebę rozwojową, której zrealizowanie wymaga skorzystania z instrumentu finansowego oraz uzgadnia zakres doradztwa dla ww. PES niezbędny do skorzystania z instrumentu finansowego i jego spłaty. IZ PO WER zapewnia współpracę pośredników finansowych z OWES.

- 32) IZ RPO zapewnia, że jest preferowane tworzenie miejsc pracy i PS w kluczowych sferach rozwojowych wskazanych w Działaniu I.4 KPRES, tj. zrównoważony rozwój, solidarność pokoleń, polityka rodzinna, turystyka społeczna, budownictwo społeczne, lokalne produkty kulturowe oraz w kierunkach rozwoju określonych w strategii rozwoju województwa i w regionalnym programie rozwoju ekonomii społecznej. Zakres preferowanych sfer rozwojowych oraz sposób ich premiowania uzgadniany jest przez IZ RPO z Regionalnym Komitetem Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz realizatorami OWES najpóźniej 2 miesiące po rozpoczęciu projektu.
- 33) IZ RPO zapewnia, że OWES współpracuje z beneficjentami projektów PI 9i i 9iv w celu wspierania tworzenia miejsc pracy w PS dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym szczególnie osób wychodzących z WTZ, CIS, placówek opiekuńczo-wychowawczych, zakładów poprawczych i innych tego typu placówek.
- 34) IZ RPO zapewnia, że w dostępie do wsparcia w zakresie tworzenia miejsc pracy w sektorze PS preferowane są osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które skorzystały z projektów w ramach PI 9i, a których ścieżka reintegracji wymaga dalszego wsparcia w ramach PI 9v.
- 35) IZ RPO zapewnia, że OWES współpracują z regionalnym koordynatorem rozwoju ekonomii społecznej (ROPS), z którym wspólnie ustalają plan i zasady współpracy oraz realizacji wspólnych inicjatyw. Ww. podmioty określają podział zadań i obszarów kompetencji w szczególności w zakresie działań animacyjnych adresowanych do sektora publicznego, w szczególności jednostek samorządu terytorialnego, służących:
- a) zwiększeniu udziału PES w rynku (m.in. działania związane z uwzględnianiem aspektów społecznych w zamówieniach publicznych);
  - b) zwiększeniu roli PES w realizacji usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym (w szczególności działania zwiększające wykorzystanie mechanizmu zlecenia usług zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie).

Podział ról powinien wynikać z regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej lub innego dokumentu zawierającego uzgodnienia ROPS i OWES, a w przypadku braku stosownego zapisu powinien być uzgodniony przez Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej.

36) IZ RPO zapewnia, że w ramach działań koordynacyjnych dotyczących ekonomii społecznej mogą być realizowane jedynie następujące działania:

- a) tworzenie regionalnych sieci współpracy OWES działających w regionie, w tym w szczególności poprzez organizowanie regionalnych spotkań sieciujących dla OWES, umożliwiających wymianę informacji pomiędzy ośrodkami na temat podejmowanych działań, postępów i problemów w realizacji wsparcia, stosowanych rozwiązań i metodach pracy itp., a także agregowanie informacji na temat działalności OWES i wyników ich pracy na poziomie całego regionu oraz uspoźnianie i synchronizowanie tych działań w regionie. Wspieranie działań OWES nakierowanych na jednostki samorządu terytorialnego;
- b) tworzenie lub dofinansowanie wspólnych przedsięwzięć regionalnych sieci PES (klastry, franczyzy) oraz włączanie PES w istniejące na poziomie regionalnym organizacje branżowe (sieci, klastry);
- c) tworzenie regionalnych sieci kooperacji PES o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ), mających umożliwić wzajemne uczenie się i wymianę informacji oraz wsparcie tych podmiotów w osiągnięciu standardów usług;
- d) inicjowanie współpracy jednostek systemu pomocy społecznej, PES, w tym o charakterze reintegracyjnym, OWES dla zwiększenia synergii działań podejmowanych przez te podmioty w procesie aktywizacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i wzrostu zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej m.in. w celu zapewnienia ciągłości procesu reintegracyjnego, a także współpracy ww. podmiotów z innymi podmiotami takimi jak szkoły, uczelnie wyższe, instytucje rynku pracy, przedsiębiorstwa m.in. w celu zwiększenia liczby staży i praktyk w PES, czy też w typowych przedsiębiorstwach;
- e) budowanie powiązań pomiędzy systemem edukacji, nauką, biznesem i ekonomią społeczną na poziomie regionalnym (spotkania, warsztaty, doradztwo, wymiana informacji, udział we wspólnych konkursach i wydarzeniach z organizacjami pracodawców i przedsiębiorców, szkół, w tym szkół wyższych i instytutów naukowych) w celu nawiązania stałej współpracy;

- f) organizacja przedsięwzięć służących zwiększaniu widoczności PES jako dostawców produktów i usług oraz wspieranie sprzedaży produktów i usług świadczonych przez PES na poziomie regionalnym (np. targi ekonomii społecznej, finansowanie udziału PS i PES w targach i wystawach regionalnych o charakterze gospodarczym, sprzedaż produktów i usług PES za pomocą jednego regionalnego portalu lub portali branżowych);
  - g) współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami lokalnymi, w szczególności PES, w zakresie tworzenia lokalnych planów rozwoju ekonomii społecznej lub lokalnych planów udziału PES w rozwoju usług społecznych (spotkania, wymiana informacji, dobre praktyki, doradztwo), uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, zlecenia zadań PES;
  - h) wspieranie realizacji przez PES usług użyteczności publicznej i współpraca z OWES w tym zakresie;
  - i) zapewnienie funkcjonowania Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, o którym mowa w KPRES, i organizowanie jego prac oraz tworzenie możliwości współpracy kluczowych interesariuszy w zakresie kreowania rozwoju ekonomii społecznej w regionie;
  - j) wyznaczanie kierunków rozwoju ekonomii społecznej, aktualizacja regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej;
  - k) reprezentowanie interesów sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym oraz włączenie ekonomii społecznej do strategii rozwoju województwa w obszarach związanych z rynkiem pracy, integracją społeczną, rozwojem przedsiębiorczości oraz innowacji, rozwojem usług użyteczności publicznej oraz innymi priorytetami, w ramach których jest możliwy regionalny rozwój ekonomii społecznej;
  - l) ewaluacja działań OWES;
  - m) weryfikacja statusu PS na zasadach określonych w załączniku nr 3 do Wytycznych i prowadzenie spisu PS.
- 37) IZ RPO zapewnia, że łączny budżet na działania koordynacyjne w obszarze ekonomii społecznej (wkład UE i wkład krajowy) nie może przekroczyć kwoty 5 040 000 zł w całym okresie realizacji RPO, co oznacza, że średnio w całym okresie programowania roczna kwota na działania koordynacyjne wynosi nie więcej niż 720 000 zł.
- 38) OWES weryfikuje status PS. Zasady kwalifikacji podmiotu jako PS na potrzeby realizacji wsparcia w ramach PI 9v zostały określone w załączniku nr 3 do Wytycznych.

Rozdział 8 – Wsparcie infrastruktury społecznej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

- 1) IZ RPO zapewnia, że inwestycje w zakresie infrastruktury społecznej realizowane ze środków EFRR w ramach PI 9a służą realizacji celów dotyczących włączenia społecznego i walki z ubóstwem.
- 2) IZ RPO w szczególności zapewnia wsparcie dla:
  - a) infrastruktury społecznej służącej aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
  - b) infrastruktury umożliwiającej realizację usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej;
  - c) infrastruktury niezbędnej do rozwoju usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3.
- 3) IZ RPO zapewnia, że nie jest finansowana infrastruktura opieki instytucjonalnej.
- 4) IZ RPO gwarantuje, że inwestycje w zakresie infrastruktury społecznej w ramach PI 9a lub w ramach cross-financingu są realizowane w oparciu o analizę sytuacji wewnątrzregionalnej, obejmującej elementy, o których mowa w podrozdziale 4.1 pkt 4.
- 5) Wsparcie dla infrastruktury, o której mowa w pkt 2, odbywa się poprzez finansowanie ze środków EFRR w ramach PI 9a lub w ramach cross-financingu inwestycji polegających w szczególności na:
  - a) adaptacji, remoncie lub przebudowie lokalu lub budynku,
  - b) budowie, rozbudowie lub nadbudowie budynku- z zastrzeżeniem postanowień niniejszego podrozdziału oraz Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020, w tym regulacji dotyczących: wydatków niekwalifikowalnych, trwałości projektów i przychodów.

IZ RPO zapewnia, że wsparta infrastruktura została zaprojektowana zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania lub w przypadku braku możliwości jej zastosowania jeśli zajdzie taka potrzeba wykorzystano mechanizm racjonalnych usprawnień, zgodnie z warunkami określonymi w Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020.
- 6) IZ RPO zapewnia, że budowa nowej infrastruktury jest finansowana pod warunkiem, że:
  - a) zapewnienie infrastruktury nie jest możliwe w inny sposób;
  - b) budowa infrastruktury na danym terytorium została potwierdzona analizą potrzeb oraz analizą trendów demograficznych w ujęciu terytorialnym.

- 7) W celu zapewnienia kompleksowego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, IZ RPO dąży do realizacji kompleksowych inwestycji infrastrukturalnych zaspokajających zarówno potrzeby mieszkaniowe osób z niepełnosprawnościami w formie mieszkań chronionych lub mieszkań wspomaganych, jak i potrzeby rehabilitacji i reintegracji zawodowej i społecznej.
- 8) IZ RPO tworzy możliwość realizacji projektów zintegrowanych, w celu spójnej realizacji inwestycji infrastrukturalnych, o których mowa w pkt 2, oraz wsparcia w ramach EFS.
- 9) W ramach projektów EFRR realizujących inwestycje infrastrukturalne możliwe jest finansowanie usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej w ramach cross-finansingu, zgodnie z warunkami i procedurami określonymi w Wytocznych.

Załączniki

Załącznik nr 1 Minimalne wymagania świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej

1. Usługi asystenckie

- 1) Odbiorcami wsparcia są osoby z niepełnosprawnościami, w tym w szczególności zaliczone do umiarkowanego lub znacznego stopnia niepełnosprawności¹⁶. W przypadku niepełnoletniej osoby z niepełnosprawnością (ucznia lub dziecka w wieku przedszkolnym¹⁷), wolę skorzystania ze wsparcia asystenta wyraża jej opiekun prawny.
- 2) Usługa asystencka obejmuje wspieranie osób z niepełnosprawnościami w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego, niezbędnych do aktywnego funkcjonowania społecznego (np. wsparcie w przemieszczaniu się m.in. do lekarza, do punktów usługowych i innych miejsc publicznych oraz asysta w tych miejscach, spędzanie czasu wolnego, w tym wsparcie podczas zajęć kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych, tłumaczenie na język migowy), zawodowego (np. wsparcie w przemieszczaniu się do pracy, urzędów pracy, podmiotów aktywizujących zawodowo oraz asysta w tych miejscach i zajęciach), edukacyjnego (np. wsparcie w przemieszczaniu się do szkół i placówek oświatowych oraz na ich terenie, wsparcie podczas zajęć edukacyjnych i w procesie uczenia: gromadzenie materiałów, korzystanie z biblioteki).
- 3) Zakres wsparcia, sposób świadczenia i wymiar godzinowy usługi asystenckiej oraz prawa osoby z niepełnosprawnością są określone w kontrakcie trójstronnym, zawartym pomiędzy osobą z niepełnosprawnością (lub jej opiekunem prawnym), asystentem i podmiotem realizującym wsparcie w postaci usługi asystenckiej. Dopuszcza się podpisanie kontraktu przez opiekuna faktycznego osoby z niepełnosprawnością, jeżeli stan zdrowia tej osoby nie pozwala na świadome zawarcie kontraktu, a nie ma ona opiekuna prawnego.
- 4) Usługa asystencka jest świadczona w sposób zindywidualizowany, uwzględniający rodzaj i stopień niepełnosprawności, wiek oraz indywidualne potrzeby osoby z niepełnosprawnością.

---

¹⁶ IZ PO WER i IZ RPO mają możliwość rozszerzenia zakresu grupy docelowej również na inne osoby z niepełnosprawnościami (lub wybrane ich kategorie) zgodnie z *Wytocznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*.

¹⁷ Uczeń albo dziecko w wieku przedszkolnym posiadający orzeczenie lub opinię z poradni psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów: orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność wydane przez zespół z poradni psychologiczno-pedagogicznej lub orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych; dla dzieci w wieku przedszkolnym: orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność wydane przez zespół z poradni psychologiczno-pedagogicznej lub orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych lub opinia z poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju.

- 5) Usługa asystencka może zakładać elementy usług opiekuńczych o charakterze towarzyszącym. Asystent nie może wykonywać czynności medycznych oraz zadań z zakresu rehabilitacji zdrowotnej, jeżeli nie ma do tego wymaganych uprawnień i odpowiedniego przygotowania medycznego.
- 6) Usługa asystencka jest świadczona przez:
- a) asystenta osoby niepełnosprawnej (AON) – warunkiem zatrudnienia AON jest ukończone kształcenie w zawodzie asystenta osoby niepełnosprawnej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 184, z późn. zm.);
  - b) asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej (AOON) – warunkiem zatrudnienia kandydata jako AOON jest uzyskanie pozytywnej opinii psychologa na podstawie weryfikacji predyspozycji osobowościowych oraz kompetencji społecznych:
    - podstawowych: empatia, zrównoważenie emocjonalne, solidność, zaradność, cierpliwość, dyskrecja, odporność na stres, kultura osobista, motywacja do pracy;
    - pożądanych: umiejętność słuchania, umiejętność nawiązywania kontaktu z innymi, umiejętność zachowań asertywnych;
  - i. po uzyskaniu pozytywnej opinii psychologa, AOON mogą zostać kandydaci:
    - posiadający doświadczenie w realizacji usług asystenckich¹⁸, w tym zawodowe, wolontariackie lub osobiste, wynikające z pełnienia roli opiekuna faktycznego;
    - bez adekwatnego doświadczenia, którzy odbyli minimum 60-godzinne szkolenie asystenckie. Szkolenie składa się z minimum 20 godzin części teoretycznej z zakresu wiedzy ogólnej dotyczącej niepełnosprawności, udzielania pierwszej pomocy, pielęgnacji i obsługi sprzętu pomocniczego oraz z minimum 40 godzin części praktycznej w formie przyuczenia do pracy np. praktyki, wolontariat;
  - ii. wykształcenie zawodowe nie stanowi zasadniczego kryterium naboru kandydatów do pracy na stanowisku AOON.
- 7) Świadczenie usług asystenckich podlega indywidualnemu dokumentowaniu w postaci papierowej lub elektronicznej i obejmuje w szczególności dziennik czynności usług asystenckich - zawierający ewidencję wykonania czynności usług asystenckich, prowadzony na bieżąco przez AON lub AOON, obejmujący datę, rodzaj wykonywanej czynności, ewentualne spostrzeżenia i uwagi oraz podpis osoby dokonującej wpisu.

---

¹⁸ Minimalny okres doświadczenia i sposób weryfikacji doświadczenia kandydata na AOON określa IZ RPO w regulaminie konkursu.

- 8) Świadczenie usług asystenckich podlega monitoringowi i okresowej ewaluacji podmiotu realizującego usługę asystencką.

2. Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania

- 1) Odbiorcami usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania są osoby niesamodzielne.
Pomoc może być przyznana:
- a) osobie samotnej w rozumieniu art. 6 pkt 9 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, która jest pozbawiona takiej pomocy mimo wykorzystania własnych uprawnień, zasobów i możliwości;
  - b) osobie samotnie gospodarującej w rozumieniu art. 6 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, gdy wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić, wykorzystując swe uprawnienia, zasoby i możliwości;
  - c) osobie w rodzinie, gdy rodzina nie może, z uzasadnionej przyczyny, zapewnić odpowiedniej pomocy, wykorzystując swe uprawnienia, zasoby i możliwości.
- 2) Zakres usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania obejmuje w szczególności:
- a) pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych (np. czynności związane z dostarczaniem produktów żywnościowych, przygotowaniem lub dostarczaniem posiłków, pomoc w spożywaniu posiłków lub karmienie, czynności związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego, w tym utrzymywanie porządku i czystości w najbliższym otoczeniu, czystości odzieży, bielizny osobistej, pościelowej, stołowej i ręczników, dokonywanie niezbędnych zakupów oraz regulowanie opłat domowych, czynności dotyczące prowadzenia spraw osobistych, w tym pomoc w załatwianiu spraw urzędowych i pomoc w dostępie do świadczeń zdrowotnych, czynności dotyczące zagospodarowania w aktywny sposób czasu wolnego, pomoc przy przemieszczaniu się);
  - b) opiekę higieniczną (np. czynności związane z utrzymaniem higieny osobistej, pomoc przy załatwianiu potrzeb fizjologicznych, zmianę pieluchomajtek z uwzględnieniem czynności higieniczno-pielęgnacyjnych, pomoc przy ubieraniu się, zmianie bielizny osobistej, zmianę bielizny pościelowej, układanie osoby leżącej w łóżku i pomoc przy zmianie pozycji);
  - c) pielęgnację zaleconą przez lekarza, która obejmuje czynności pielęgnacyjne wynikające z przedłożonego zaświadczenia lekarskiego lub dokumentacji medycznej, uzupełniające w stosunku do pielęgnarskiej opieki środowiskowej;
  - d) zapewnienie kontaktów z otoczeniem (np. czynności wspomagające nawiązanie, utrzymywanie i rozwijanie kontaktów z rodziną, osobami z bliskiego otoczenia osoby

korzystającej z usług oraz społecznością lokalną, ukierunkowane na budowanie sieci wsparcia dla osoby korzystającej z usług, czynności wspomagające uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej).

- 3) Zakres wsparcia i wymiar godzinowy usług opiekuńczych jest określany indywidualnie w kontrakcie trójstronnym. Kontrakt trójstronny jest zawarty pomiędzy osobą niesamodzielną (lub jej opiekunem prawnym), osobą świadczącą usługi opiekuńcze oraz podmiotem realizującym usługi opiekuńcze. Dopuszcza się podpisanie kontraktu przez opiekuna faktycznego osoby niesamodzielnej, jeżeli stan zdrowia tej osoby nie pozwala na świadome zawarcie kontraktu, a nie ma ona opiekuna prawnego.
- 4) Usługa opiekuńcza jest świadczona w miejscu pobytu osoby niesamodzielnej, z uwzględnieniem bliskiego otoczenia.
- 5) Organizacja świadczenia usług opiekuńczych uwzględnia podmiotowość osoby niesamodzielnej, w tym respektowanie prawa do poszanowania i ochrony godności, intymności, w szczególności w przypadku czynności o charakterze opieki higienicznej i pielęgnacji oraz poczucia bezpieczeństwa i ochrony dóbr osobistych.
- 6) Organizacja świadczenia usług opiekuńczych, w tym organizacja przestrzeni, uwzględnia jak najwyższy stopień bezpieczeństwa zarówno osoby niesamodzielnej, jak i osoby świadczącej usługi. Jeśli konieczne jest np. dźwiganie osoby unieruchomionej, osobie świadczącej usługi opiekuńcze powinien być zapewniony sprzęt wspomagający lub pomoc drugiej osoby.
- 7) Podmiot realizujący usługi opiekuńcze zobowiązany jest do zapewnienia nieprzerwanego i właściwego pod względem jakości procesu świadczenia usług przez 7 dni w tygodniu, poprzez właściwe ustalenie z osobami świadczącymi usługi opiekuńcze godzin oraz zleconego wymiaru i zakresu usług.
- 8) Usługi opiekuńcze są świadczone przez osoby, które spełniają wymogi dotyczące kwalifikacji lub kompetencji, o których mowa w pkt 9, oraz zostały zapoznane z zakresem obowiązków w formie pisemnej.
- 9) Usługa opiekuńcza jest świadczona przez:
  - a) osobę, która posiada kwalifikacje do wykonywania jednego z zawodów: opiekun środowiskowy, AON, pielęgniarz, opiekun osoby starszej, opiekun medyczny, opiekun kwalifikowany w domu pomocy społecznej;
  - b) osobę, która posiada doświadczenie w realizacji usług opiekuńczych, w tym zawodowe, wolontariackie lub osobiste wynikające z pełnienia roli opiekuna faktycznego i odbyła minimum 80-godzinne szkolenie z zakresu realizowanej usługi, w tym udzielania pierwszej pomocy lub pomocy przedmedycznej.
- 10) W przypadkach, w których z różnych względów ograniczony jest dostęp do usług świadczonych przez pielęgniarkę środowiskową, a osoba korzystająca z usług

opiekuńczych nie jest w stanie przyjmować leków samodzielnie, zasadne jest zapewnienie w składzie kadry świadczącej usługi opiekuńcze osoby/osób, które posiadają uprawnienia do podawania leków, w tym insuliny.

- 11) Organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych podlega indywidualnemu dokumentowaniu w postaci papierowej lub elektronicznej i obejmuje w szczególności:
  - a) indywidualny zakres usług opiekuńczych – wykaz czynności opiekuńczych, sporządzany przez podmiot realizujący usługi opiekuńcze;
  - b) indywidualny plan wsparcia i pracy z osobą niesamodzielną – opracowywany przez osobę świadczącą usługę opiekuńczą we współpracy z podmiotem realizującym usługi i osobą niesamodzielną (lub jej opiekunem faktycznym lub prawnym), gdy okres świadczenia usług przekracza 3 miesiące, zawierający w szczególności cele pracy oraz zadania wspierająco-aktywizujące (podtrzymanie umiejętności samoobsługowych, sprawności i aktywności osoby uprawnionej oraz zapobieganie negatywnym skutkom jej niesamodzielnosci);
  - c) dziennik czynności opiekuńczych – zawierający ewidencję wykonania zleconych czynności opiekuńczych prowadzoną na bieżąco przez osobę świadczącą usługi opiekuńcze, obejmującą datę, rodzaj wykonanej czynności, ewentualne spostrzeżenia i uwagi oraz podpis osoby dokonującej wpisu.
- 12) Świadczenie usług opiekuńczych podlega monitoringowi i okresowej ewaluacji podmiotu realizującego usługę opiekuńczą.

3. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania¹⁹

- 1) Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania obejmują usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności i wykonywane są przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.
- 2) W przypadku specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania stosuje się zasady minimalnych wymagań świadczenia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, z zastrzeżeniem pkt 3.
- 3) Zakres specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania obejmuje obok usług opiekuńczych:
  - a) pielęgnację jako wspieranie procesu leczenia, w tym:
    - pomoc w dostępie do świadczeń zdrowotnych,

---

¹⁹ Wymagania określone w pkt 3 nie dotyczą specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, określonych w rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych.

- uzgadnianie i pilnowanie terminów wizyt lekarskich, badań diagnostycznych,
- pomoc w wykupywaniu lub zamawianiu leków w aptece,
- pilnowanie przyjmowania leków oraz obserwowanie ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania,
- w szczególnie uzasadnionych przypadkach zmianę opatrunków, pomoc w użyciu środków pomocniczych i materiałów medycznych, przedmiotów ortopedycznych, a także w utrzymaniu higieny,
- pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia,
- pomoc w dotarciu do placówek rehabilitacyjnych;

b) rehabilitację fizyczną i usprawnianie zaburzonych funkcji organizmu w zakresie nieobjętym przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1938, z późn. zm.):

- zgodnie z zaleceniami lekarskimi lub specjalisty z zakresu rehabilitacji ruchowej lub fizjoterapii,
- współpracę ze specjalistami w zakresie wspierania psychologiczno-pedagogicznego i edukacyjno-terapeutycznego zmierzającego do wielostronnej aktywizacji osoby korzystającej ze specjalistycznych usług opiekuńczych.

4) Specjalistyczna usługa opiekuńcza w miejscu zamieszkania jest realizowana w oparciu o indywidualny plan pracy z osobą objętą usługami.

5) Specjalistyczna usługa opiekuńcza w miejscu zamieszkania jest świadczona przez osobę, która spełnia łącznie następujące warunki:

- a) spełnia wymogi określone w rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych;
- b) posiada zaświadczenie o ukończeniu szkolenia w zakresie udzielania pierwszej pomocy lub pomocy przedmedycznej;
- c) posiada zaświadczenie lekarskie stwierdzające brak przeciwwskazań do wykonywania pracy w ramach świadczenia specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania.

4. Dienne formy usług opiekuńczych

Usługi opiekuńcze w formie stacjonarnej opieki dziennej realizowane są m.in. przez domy pomocy oraz kluby seniora.

4.1. Dzienny dom pomocy

- 1) Dzienny domy pomocy (DDP) jest ośrodkiem wsparcia przeznaczonym dla osób niesamodzielnych, zapewniającym całodzienne usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz aktywizację w sferze fizycznej, intelektualnej oraz społecznej.
- 2) Organizacja DDP oraz zakres i poziom świadczonych w nim usług uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa uczestników zajęć oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności.
- 3) W ramach prowadzonej działalności DDP oferuje swoim podopiecznym w szczególności:
  - a) zaspokojenie potrzeb życiowych, m.in. poprzez zapewnienie miejsca do bezpiecznego i godnego spędzania czasu;
  - b) usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne, w tym pomoc w utrzymaniu higieny osobistej;
  - c) dwa posiłki w siedzibie DDP, w miarę potrzeb na wynos lub w formie dowozu do miejsca zamieszkania;
  - d) umożliwienie udziału w zajęciach terapeutycznych, plastycznych, muzycznych i wspierających ruchowo;
  - e) dostęp do książek i środków przekazu, organizowanie imprez kulturalnych, rekreacyjnych i towarzyskich;
  - f) pomoc w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności oraz samodzielności życiowej;
  - g) pomoc psychologiczną, poradnictwo i wsparcie w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych oraz bieżących spraw życia codziennego np. udzielania pomocy w kontaktach z placówkami służby zdrowia i urzędami.
- 4) Liczba miejsc w DDP jest nie większa niż 30.
- 5) DDP funkcjonuje przez cały rok, we wszystkie dni robocze, co najmniej 8 godzin dziennie, w godzinach dostosowanych do potrzeb uczestników i ich rodzin. W wyjątkowych przypadkach liczba dni i godzin funkcjonowania DDP może zostać dostosowana do lokalnych potrzeb. DDP może prowadzić hostel.
- 6) W zakresie wymogów o charakterze infrastrukturalnym budynek DDP spełnia wymogi:
  - a) jest dostosowany do potrzeb osób korzystających z usług;
  - b) posiada co najmniej: 2 pokoje dziennego pobytu (do terapii grupowej, rehabilitacji i wypoczynku), jadalnię (może być urządzona w pokoju dziennego pobytu), kuchenkę pomocniczą (lub aneks kuchenny urządzony w pokoju dziennego pobytu), jedno pomieszczenie do prowadzenia terapii indywidualnej oraz pokój do wypoczynku;
  - c) udostępnione są co najmniej 2 łazienki, z których jedna jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością z możliwością kąpieli lub prysznica.

- 7) W domu do 30 osób stale pracują co najmniej 3 osoby, w tym dwóch opiekunów. Pozostali specjaliści zatrudniani są w miarę potrzeb, z zastrzeżeniem pkt 10.
- 8) DDP może świadczyć usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób niebędących uczestnikami, tj. na rzecz społeczności lokalnej, szczególnie dla osób wymagających całodobowej opieki oraz osób oczekujących na miejsce w domu pomocy społecznej.
- 9) Dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności z zaburzeniami psychicznymi powinien stale pracować nie mniej niż jeden opiekun na dwóch uczestników.
- 10) Usługa opiekuńcza jest świadczona przez:
  - a) osobę, która posiada kwalifikacje do wykonywania jednego z zawodów: opiekun środowiskowy, AON, pielęgniarz, opiekun osoby starszej, opiekun medyczny, opiekun kwalifikowany w domu pomocy społecznej;
  - b) osobę, która posiada doświadczenie w realizacji usług opiekuńczych, w tym zawodowe, wolontariackie lub osobiste wynikające z pełnienia roli opiekuna faktycznego i odbyła minimum 80-godzinne szkolenie z zakresu realizowanej usługi, w tym udzielania pierwszej pomocy lub pomocy przedmedycznej.

4.2. Klub seniora

- 1) Klub seniora to miejsce spotkań osób starszych. Przeciwdziała osamotnieniu i marginalizacji seniorów.
- 2) IZ RPO zapewnia, że w klubach seniora wsparciem obejmowane są osoby niesamodzielne.
- 3) W klubie seniora możliwe jest prowadzenie zajęć mających na celu:
  - a) zagospodarowanie czasu wolnego po zakończeniu aktywności zawodowej (m.in. rozwijanie umiejętności i indywidualnych zainteresowań);
  - b) zwiększenie aktywności i uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym;
  - c) działalność prozdrowotną (m.in. edukacja zdrowotna, spotkania z lekarzami), kulturalna (wyjścia do kina, czy teatru) i edukacyjna (m.in. nauka obsługi komputera, korzystania z Internetu);
  - d) prowadzenie zajęć z zakresu kultury fizycznej poprzez organizację zajęć sportowych np. nordic walking, zorganizowane zajęcia w ramach stref aktywności rodzinnej, aerobik, aqua – aerobik itp.;
  - e) tworzenie grup samopomocowych, których członkowie będą wzajemnie się wspierać w trudnościach życia codziennego;

- f) poradnictwo prawne realizowane poprzez udzielanie seniorom informacji o obowiązujących przepisach z zakresu m.in. prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów;
  - g) poradnictwo psychologiczne realizowane poprzez proces diagnozowania, profilaktyki i terapii;
  - h) poradnictwo rodzinne obejmujące funkcjonowanie rodziny.
- 4) Wykształcenie nie stanowi zasadniczego kryterium naboru kandydatów na osoby prowadzące klub seniora. Wymagane jest, by odbyły one co najmniej 20-godzinny kurs przygotowujący do prowadzenia takiej działalności.
- 5) Świadczenie usług opiekuńczych w klubie seniora podlega monitoringowi i okresowej ewaluacji podmiotu realizującego usługi opiekuńcze.

5. Sąsiedzkie usługi opiekuńcze

- 1) Sąsiedzkie usługi opiekuńcze to rozwiązanie, dzięki któremu osoby niesamodzielne mogą korzystać z pomocy świadczonej przez osoby blisko zamieszkujące.
- 2) Usługi sąsiedzkie obejmują wspieranie osoby niesamodzielnej i pomoc w podstawowych, codziennych czynnościach domowych i życiowych, w szczególności:
- a) pomoc w dokonywaniu zakupów podstawowych artykułów;
  - b) pomoc w przygotowywaniu i podawaniu posiłków;
  - c) pomoc w wykonywaniu prac porządkowych w gospodarstwie domowym;
  - d) pomoc w praniu odzieży i bielizny;
  - e) pomoc w uiszczaniu opłat, w dotarciu do lekarzy, placówek i urzędów, w tym kontaktowanie się w sprawach urzędowych w imieniu osoby objętej usługą, towarzyszenie na spacerach;
  - f) informowanie rodziny lub właściwych służb o pogorszeniu stanu zdrowia lub sytuacjach kryzysowych;
  - g) odwiedziny w szpitalu.
- 3) Usługi sąsiedzkie są świadczone z częstotliwością uzależnioną od potrzeb osoby niesamodzielnej. W nagłych przypadkach usługi mogą być świadczone w nocy (np. nagłe zachorowanie lub złe samopoczucie).
- 4) Kandydat nie musi posiadać kwalifikacji wymaganych w usługach opiekuńczych, ale powinien być osobą zaufaną, zdolną do pracy na rzecz osoby niesamodzielnej i pozostającą w codziennym kontakcie z podopiecznym. Oceny kandydata dokonuje projektodawca w uzgodnieniu z osobą niesamodzielną lub jej opiekunem faktycznym/prawnym.

- 5) Osobą świadczącą sąsiedzkie usługi opiekuńcze zostaje kandydat, który odbył minimum 8-godzinne przygotowanie z zakresu realizacji usługi (np. przestrzegania zasad etycznych, zasad współżycia społecznego, dbałości o dobro osoby niesamodzielnej, w tym o jej mienie).
- 6) Warunki wykonywania sąsiedzkiej usługi opiekuńczej określa kontrakt trójstronny zawarty pomiędzy osobą niesamodzielną lub jej opiekunem prawnym, osobą świadczącą sąsiedzkie usługi opiekuńcze i podmiotem realizującym sąsiedzkie usługi opiekuńcze. Dopuszcza się podpisanie kontraktu przez opiekuna faktycznego osoby niesamodzielnej, jeżeli stan zdrowia tej osoby nie pozwala na świadome zawarcie kontraktu, a nie ma ona opiekuna prawnego. Kontrakt określa w szczególności:
  - a) zakres czynności oraz
  - b) formę wynagrodzenia za nie lub funkcjonowania na zasadach wolontariatu.

6. Mieszkania wspomagane

- 1) Usługi mieszkań wspomaganych adresowane są do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności do:
  - a) w przypadku mieszkań treningowych:
    - osób, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
    - osób opuszczających pieczę zastępczą, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
    - osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty;
    - osób z niepełnosprawnością;
    - osób niesamodzielnych;
    - osób bezdomnych lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań w rozumieniu *Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020*;
  - b) w przypadku mieszkań wspieranych:
    - osób z niepełnosprawnością;
    - osób niesamodzielnych.
- 2) Do mieszkań wspomaganych kieruje się osoby na podstawie:
  - a) wniosku o przyznanie pomocy w formie usług w mieszkaniu wspomagany²⁰;

---

²⁰ Można stosować procedury obowiązujące dotychczas u projektodawcy.

- b) w przypadku osób chorujących psychicznie lub niesprawnych intelektualnie - zaświadczenia lekarskiego wydanego przez lekarza prowadzącego, w tym lekarza rodzinnego, a w przypadku niepełnosprawności sprzężonych i występowania chorób współistniejących - także przez lekarza specjalistę, oraz opinii psychologa o osobie przyjmowanej;
  - c) uzgodnień zawartych w formie trójstronnego kontraktu pomiędzy przedstawicielem podmiotu prowadzącego mieszkanie wspomagane, opiekunem mieszkania wspomaganego a osobą ubiegającą się o wsparcie. Uzgodnienia określają m.in. poziom odpłatności osoby korzystającej ze wsparcia. Poziom odpłatności jest zależny od dochodu (w przypadku mieszkań treningowych) i stanowi część procesu usamodzielnienia. W przypadku mieszkań treningowych uzgodnienia określają zasady i sposób realizacji programu (planu) usamodzielnienia mieszkańca.
- 3) Pobyt w lokalu mieszkalnym jako mieszkaniu wspomaganym wraz z usługami przyznaje się na podstawie umowy cywilnoprawnej lub kontraktu socjalnego.
  - 4) Pobyt w mieszkaniu treningowym przyznawany jest na czas określony. Pobyt w mieszkaniu wspieranym może być przyznany na czas określony lub nieokreślony.
  - 5) Usługi mieszkań wspomaganych polegają na dostarczeniu osobom, o których mowa w pkt 1, możliwości:
    - a) utworzenia miejsca w mieszkaniu wspomaganym (np. adaptacja lokalu, wyposażenie);
    - b) pobytu w lokalu mieszkalnym;
    - c) usług wspierających pobyt osoby w mieszkaniu;
    - d) usług wspierających aktywność osoby w mieszkaniu;
    - e) sfinansowania kosztów eksploatacji lokalu mieszkalnego.
  - 6) Rodzaj oraz zakres usług świadczonych w mieszkaniu wspomaganym powinien być dostosowany do indywidualnych potrzeb mieszkańców, z uwzględnieniem zapisów zawartych w kontrakcie oraz w przypadku mieszkań treningowych - w indywidualnym programie (planie) usamodzielnienia.
  - 7) Usługi wspierające pobyt osoby w mieszkaniu mogą obejmować w szczególności:
    - a) usługi opiekuńcze;
    - b) usługi asystenckie.
  - 8) Usługi wspierające aktywność osoby w mieszkaniu dotyczą nauki, podtrzymania lub powstrzymania regresu maksymalnego osiągalnego dla danej osoby poziomu sprawności w zakresie samoobsługi, samodzielności życiowej, utrzymania lub rozwijania kontaktów społecznych oraz pełnienia ról społecznych, pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym, realizacji kontaktów społecznych, zagospodarowania

czasu wolnego, z wykorzystaniem usług dostępnych w społeczności lokalnej, które mogą być realizowane poprzez:

- a) pracę socjalną – usługa skierowana na wzmacnianie lub odzyskiwanie zdolności do funkcjonowania osoby w społeczeństwie;
  - b) poradnictwo specjalistyczne, w szczególności psychologiczne i prawne; powinno być nakierowane na umożliwienie samodzielnego rozwiązania problemu lub wskazanie konkretnego rozwiązania i wskazówek do jego zrealizowania;
  - c) trening umiejętności praktycznych, którego celem jest nabywanie, rozwijanie lub wzmacnianie samodzielności w zakresie doskonalenia podstawowych czynności dnia codziennego (np. pranie, suszenie odzieży, sprząatanie, korzystanie z urządzeń elektrycznych);
  - d) trening higieny, którego celem jest nabywanie, rozwijanie lub wzmacnianie działań w zakresie utrzymania higieny ciała oraz estetycznego wyglądu zewnętrznego;
  - e) trening finansowy, którego celem jest rozwijanie umiejętności planowania i wydatkowania dostępnych środków finansowych – w tym związanych z utrzymaniem mieszkania;
  - f) trening zarządzania mieszkaniem, w tym zarządzanie energią;
  - g) trening kulinarny, którego celem jest nabywanie, rozwijanie lub wzmacnianie umiejętności niezbędnych do życia, jak nauka gotowania, przechowywania żywności itp.;
  - h) trening umiejętności spędzania czasu wolnego realizowany np. poprzez rozwijanie zainteresowań literaturą, audycjami radiowymi, telewizyjnymi, internetem, udział w spotkaniach towarzyskich i kulturalnych, wspólne wyjścia do kina i teatru, sport;
  - i) trening interpersonalny, którego celem jest nauka rozwiązywania konfliktów i problemów osobistych, ćwiczenie i nauka zachowań w określonych sytuacjach, rozwój umiejętności społecznych;
  - j) trening autonomii decyzyjnej według modelu wspieranego podejmowania decyzji;
  - k) trening umiejętności społecznych umożliwiający kształtowanie umiejętności komunikacyjnych, współpracy w grupie, rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie z emocjami oraz modyfikowania zachowań na bardziej aprobowane społecznie;
  - l) rozwijanie umiejętności integracji ze społecznością lokalną;
  - m) trening i pomoc w załatwianiu spraw urzędowych;
  - n) pomoc w ubieganiu się o uzyskanie mieszkania – działanie adresowane do osób, które przejawiają możliwość samodzielnego funkcjonowania.
- 9) Zapewnienie lokalu mieszkalnego na potrzeby świadczenia usług należy do projektodawcy. Pozyskanie lokalu następuje na podstawie umowy między projektodawcą

a podmiotem uprawnionym do dysponowania lokalem lub w ramach partnerstwa projektowego.

10) Standard lokalu mieszkalnego dostarczonego na potrzeby usługi spełnia minimum poniższe warunki:

- a) powierzchnia użytkowa wynosi minimum 8 m² na osobę²¹;
- b) oprócz pomieszczeń mieszkalnych jest wyposażony w kuchnię lub wnękę kuchenną, łazienkę, ustęp z umywalką lub miskę ustępową w łazience i przestrzeń komunikacji wewnętrznej;
- c) posiada bezpośrednie oświetlenie światłem dziennym co najmniej w przypadku pomieszczeń mieszkalnych;
- d) w przypadku, gdy mieszkańcem jest osoba/osoby z niepełnosprawnością ruchową (w tym w szczególności poruszające się na wózku inwalidzkim), mieszkanie oraz budynek, w którym ono się znajduje, są dostępne architektonicznie.

11) Osobą odpowiedzialną za prowadzenie usługi w mieszkaniu wspomaganym, w tym za realizację programu (planu) usamodzielnienia mieszkańca w mieszkaniu treningowym, jest opiekun mieszkania.

12) Działalność opiekuna mieszkania powinna mieć charakter koordynujący, a do jego zadań należy w szczególności:

- a) koordynacja działań o charakterze administracyjnym związanych z bezpośrednim zarządzaniem mieszkaniem, w tym także sprawowanie opieki nad właściwym użytkowaniem mieszkania przez jego mieszkańców;
- b) bieżące monitorowanie poziomu funkcjonowania społecznego i stanu zdrowia mieszkańców i reagowanie w sytuacji pogorszenia się stanu zdrowia czy zaprzestania zażywania leków;
- c) współpraca i wspieranie mieszkańców w rozwiązywaniu ich problemów, w szczególności udzielanie pomocy i wskazywanie sposobów załatwiania bieżących spraw codziennych, osobistych i urzędowych;
- d) uczestnictwo i koordynacja w realizacji usług świadczonych w mieszkaniu wspomaganym;
- e) wspieranie mieszkańca mieszkania treningowego w realizacji programu (planu) usamodzielnienia lub programu wsparcia oraz dokonywanie oceny sytuacji mieszkańca warunkującej zakres i rodzaj świadczonego wsparcia;
- f) współpraca z rodzinami mieszkańców;
- g) pomoc w rozwiązywaniu konfliktów pomiędzy mieszkańcami – rola mediatora.

13) Opiekunem mieszkania wspomaganego może być:

---

²¹ Odstępstwa od tej zasady możliwe są jedynie w wyjątkowych przypadkach.

- a) osoba, która posiada kwalifikacje do wykonywania jednego z zawodów: pedagog, psycholog, pracownik socjalny, terapeuta środowiskowy lub zajęciowy, pielęgniarka, asystent osoby niepełnosprawnej;
  - b) osoba, która posiada doświadczenie w pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, np. w opiece nad rodziną zagrożoną wykluczeniem społecznym (do doświadczenia poza zatrudnieniem na podstawie umowy o pracę zalicza się wykonywanie usług w oparciu o umowy cywilnoprawne, odbyte staże, praktyki oraz wolontariat) i odbyła minimum 80-godzinne szkolenie dotyczące zakresu realizowanej usługi.
- 14) Usługi w ramach mieszkań wspomaganych wykonują również specjaliści w danej dziedzinie (opiekun, asystent) posiadający stosowne uprawnienia i kwalifikacje, zatrudniani do realizowania określonych rodzajów usług społecznych.

Załącznik nr 2 Definicje wskaźników efektywnościowych OWES

Lp.	Wskaźnik	Metodologia pomiaru
1.	wskaźnik 1: liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia PES	<p>Wskaźnik mierzy liczbę grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały konkretne założenia dotyczące utworzenia PES.</p> <p>Grupa inicjatywna to sformalizowana lub niesformalizowana grupa osób lub podmiotów, którą łączy wspólny cel: utworzenie PES i która dla realizacji tego celu podejmuje wspólne działania prowadzące do utworzenia PES. Wypracowane założenia co do utworzenia PES mogą mieć formę:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanego lub złożonego wniosku rejestracyjnego PES, w rozumieniu <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020</i>, • utworzonego (zarejestrowanego) PES, • przygotowanego lub złożonego biznesplanu dotyczącego utworzenia PES. <p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w decyzji o dofinansowaniu projektu/umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik produktu.</p> <p>Częstotliwość pomiaru: na ogólnych zasadach dotyczących sprawozdawczości w ramach projektu.</p>
2.	wskaźnik 2: liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej	<p>Wskaźnik mierzy liczbę środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia.</p> <p>Środowisko to sformalizowana lub niesformalizowana grupa osób lub podmiotów pochodzących ze społeczności lokalnej.</p> <p>Przedsięwzięcie to aktywność realizowana w sposób sformalizowany lub niesformalizowany, która podejmowana jest przez dane środowisko i ma na celu rozwój ekonomii społecznej.</p> <p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w decyzji o dofinansowaniu projektu/umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik produktu.</p> <p>Częstotliwość pomiaru: na ogólnych zasadach dotyczących sprawozdawczości w ramach projektu.</p>

3.	<p>wskaźnik 3: liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji PS</p>	<p>Wskaźnik mierzy liczbę miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nowo utworzonych PS, • PS uruchomionych poprzez przekształcenie z PES, • istniejących PS. <p>Za miejsce pracy uznaje się stanowisko pracy, zajmowane na podstawie umowy o pracę, spółdzielczej umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej przez osobę wskazaną w definicji PS, o której mowa w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020</i>, istniejące w PS nieprzerwanie przez co najmniej 12 miesięcy od dnia przyznania dotacji lub utworzenia stanowiska pracy, o ile powstało ono w wyniku realizacji innych niż dotacje działań w ramach usług wsparcia istniejących PS lub termin utworzenia miejsca pracy jest późniejszy niż termin przyznania dotacji, a w przypadku przedłużenia wsparcia pomostowego w formie finansowej powyżej 6 miesięcy lub przyznania wyłącznie wsparcia pomostowego w formie finansowej (bez dotacji) – co najmniej 6 miesięcy od zakończenia wsparcia pomostowego w formie finansowej. W tym czasie zakończenie stosunku pracy z osobą zatrudnioną na nowo utworzonym miejscu pracy może nastąpić wyłącznie z przyczyn leżących po stronie pracownika. W tej sytuacji, gdy stanowisko pracy nie ulegnie likwidacji oraz jak najszybciej zostanie ponownie obsadzone przez osobę wskazaną w definicji PS, należy je uznać za istniejące nieprzerwanie. Sytuacja w tym zakresie powinna być oceniana w każdym przypadku indywidualnie, biorąc pod uwagę czynniki takie jak fakt fizycznego istnienia stanowiska pracy i gotowości pracodawcy do zatrudnienia odpowiedniego kandydata, w szczególności prowadzone przez pracodawcę działania w celu obsadzenia wakatów (publikacja ogłoszeń, prowadzenie rekrutacji, brak nieuzasadnionego odrzucania kandydatów spełniających niezbędne wymogi itp.). Okres pomiędzy ustaniem zatrudnienia jednej osoby a zatrudnieniem kolejnej, co do zasady, nie powinien przekraczać 30 dni. Ww. okres, co do którego w oparciu o powyższe kryteria uznano, że nie stanowi on przeszkody w uznaniu nieprzerwanego istnienia stanowiska pracy, nie powinien być dodawany do okresu trwałości.</p> <p>Za początek istnienia miejsca pracy uznawana jest data zatrudnienia (w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy, ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze) pierwszej osoby na danym stanowisku lub data podjęcia pracy w oparciu o umowę cywilnoprawną, z zastrzeżeniem, iż na danym stanowisku mogą zmieniać się osoby, ale muszą to być osoby, o których mowa w definicji PS zgodnie z definicją określoną w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w</i></p>
----	---	---

		<p><i>obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020.</i></p> <p>PS rozumiane jest zgodnie z definicją wskazaną w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020.</i></p> <p>Wskaźnik uwzględnia zarówno miejsca pracy utworzone w wyniku przyznania dotacji przez OWES, jak i w wyniku realizacji innych działań w ramach usług wsparcia animacyjnych, inkubacyjnych i biznesowych.</p> <p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w decyzji o dofinansowaniu projektu/ umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik rezultatu.</p> <p>Częstotliwość pomiaru: na ogólnych zasadach dotyczących sprawozdawczości w ramach projektu.</p> <p>Nie ma konieczności wskazywania we wniosku o dofinansowanie wartości docelowych w podziale na nowo tworzone i istniejące PS, jak również liczby tworzonych miejsc pracy w przeliczeniu na etaty. Niemniej we wniosku o dofinansowanie należy wskazać wskaźniki (bez wartości docelowych) odnoszące się do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczby miejsc pracy utworzonych w istniejących PS • liczby miejsc pracy utworzonych w nowo powstałych PS. <p>Terminy sprawozdawczości tak zdezagregowanych informacji powinny pokrywać się ze sprawozdawczością projektową.</p>
4.	wskaźnik 4: liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES	<p>Wskaźnik mierzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczbę organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, które zostały utworzone od podstaw w wyniku działalności OWES, • liczbę organizacji pozarządowych, które w wyniku działalności OWES uruchomiły działalność odpłatną lub gospodarczą. <p>Organizacja pozarządowa rozumiana jest zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Działalność pożytku publicznego rozumiana jest zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Działalność gospodarcza rozumiana jest zgodnie z ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej.</p>

		<p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w decyzji o dofinansowaniu projektu/ umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik rezultatu.</p> <p>Częstotliwość pomiaru: na ogólnych zasadach dotyczących sprawozdawczości w ramach projektu.</p>
5.	wskaźnik 5: procent wzrostu obrotów PS objętych wsparciem	<p>Wskaźnik mierzy odsetek PS objętych wsparciem OWES, w których nastąpił wzrost obrotów PS o określony przez IZ RPO minimalny procent.</p> <p>Minimalny procent wzrostu obrotów oraz minimalny odsetek PS, u których odnotowano ten wzrost określa IZ RPO.</p> <p>Pomiar dotyczy PS objętych wsparciem przez OWES w ramach usług wsparcia istniejących PS (usług biznesowych), w tym w ramach dotacji na tworzenie miejsc pracy w istniejących PS.</p> <p>Procent wzrostu obrotów jest mierzony indywidualnie dla każdego wspartego PS poprzez porównanie wielkości obrotów z roku bazowego (roku poprzedzającego rozpoczęcie wsparcia w OWES) z wielkościami obrotów z roku przypadającego po zakończeniu udziału w projekcie (w sytuacji, gdy rok zakończenia udziału w projekcie jest ostatnim rokiem realizacji projektu OWES – z wielkościami obrotów z roku zakończenia udziału w projekcie).</p> <p>Za obrót należy przyjąć sumę przychodów uzyskanych przez podmiot na poziomie ustalania wyniku na działalności gospodarczej - tzn. jest to suma przychodów ze sprzedaży netto, pozostałych przychodów operacyjnych oraz przychodów finansowych poza wsparciem ze środków publicznych na powstanie miejsca pracy (ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Pracy, EFS) oraz środków finansowych przekazywanych PS przez OWES.</p> <p>Pomiar następuje w oparciu o bilans lub inne dokumenty finansowo-księgowe. Pomiar możliwy jest także na podstawie informacji uzyskanych od PS na podstawie dokumentów księgowych.</p> <p>PS rozumiane jest zgodnie z definicją wskazaną w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020</i>. Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w decyzji</p>

		<p>o dofinansowaniu projektu/ umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik rezultatu.</p> <p>Częstotliwość pomiaru: rocznie.</p>
--	--	--

Załącznik nr 3. Procedura weryfikacji statusu PS

1. Ścieżka weryfikacji statusu PS

- 1) Przez uzyskanie statusu PS rozumie się informację o pozytywnym wyniku weryfikacji cech PS.
- 2) O weryfikację cech PS mogą ubiegać się wyłącznie PES w dowolnym OWES w województwie właściwym ze względu na siedzibę PS. Rekomendowane jest ubieganie się o weryfikowanie cech PS w OWES właściwym terytorialnie dla siedziby podmiotu ekonomii społecznej. O weryfikację cech PS mogą ubiegać się PES niebędące uczestnikami projektu OWES
- 3) PS jest PES jako zintegrowana całość. Tym samym wszelkie cechy zatrudnieniowe i inne obliczane są w oparciu o całość zatrudnienia i finansów w danym PES.
- 4) OWES weryfikuje cechy PS zgodnie z procedurą opisaną w pkt 15-26 oraz weryfikuje, czy podmiot ubiegający się o status PS zalicza się do kategorii wskazanych w rozdziale 3 pkt 21.
- 5) Okres obowiązywania statusu PS wynosi 18 miesięcy.
- 6) PES może wystąpić o przedłużenie statusu na kolejne 18 miesięcy. Wówczas poddawany jest procedurze, o której mowa w pkt 15-26.
- 7) PES może utracić status PS przed upływem 18 miesięcy, jeżeli nie będzie spełniał co najmniej jednej z cech PS. Podmiot ma maksymalnie 3 miesiące na odzyskanie cech PS. Po tym terminie poddawany jest weryfikacji cech PS zgodnie z procedurą, o której mowa w pkt 15-26. Jeżeli weryfikacja zakończy się wynikiem negatywnym, PES traci status PS i możliwość korzystania z usług przysługujących PS oraz jest wykreślany z listy PS prowadzonej przez ROPS.
- 8) Status PS nadawany zgodnie z procedurą opisaną w pkt 15-26 jest uznawany przez wszystkie OWES w całej Polsce na potrzeby udzielania wsparcia przez OWES, z zastrzeżeniem zasad, o których mowa w pkt 11.

9) Status PS może być uznawany przez inne podmioty udzielające wsparcia PS, w tym przez IZ RPO oraz podmioty świadczące wsparcie na rzecz PS w ramach PO WER, np. w zakresie tworzenia klastrów czy franczyz PS, w zakresie szkoleń dla PS, itp.

10) Cechy PS są weryfikowane w momencie:

- przystąpienia podmiotu do korzystania z usług wsparcia istniejących PS (usług biznesowych),
- przed udzieleniem wsparcia finansowego dla istniejących PS zgodnie z pkt 9,
- po zakończeniu przekształcania PES w PS, czyli najpóźniej w momencie zakończenia wsparcia pomostowego w formie finansowej.

Status PS może być weryfikowany w odniesieniu do podmiotów niebędących uczestnikami projektu OWES i odbywa się wówczas na wniosek PES.

11) Przed udzieleniem wsparcia finansowego (dotacja lub wsparcie pomostowe) istniejącym PS, OWES zobowiązany jest do weryfikacji statusu PS:

- a) w sytuacji gdy dany podmiot nigdy nie podlegał weryfikacji lub nie ma ważnego statusu PS – weryfikacji podlegają wszystkie cechy PS, zgodnie z „Listą sprawdzającą do weryfikacji statusu PS”;
- b) gdy status PS został nadany wcześniej niż 6 miesięcy przed wnioskiem o udzielenie wsparcia finansowego – weryfikacji podlega wyłącznie przesłanka definicyjna dotycząca zatrudnienia, zgodnie z „Listą sprawdzającą do weryfikacji statusu PS”.

12) Status PS przysługuje spółdzielniom socjalnym bez potrzeby weryfikacji przez OWES wszystkich cech PS. OWES weryfikuje jedynie formę prawną spółdzielni socjalnej na podstawie aktualnego odpisu z KRS oraz spełnianie przez nią wymogów dotyczących struktury zatrudnienia i poziomu wynagrodzeń. Na tej podstawie spółdzielnia socjalna wpisywana jest na listę PS, o której mowa w pkt 28.

13) Status PS obowiązuje od dnia sporządzenia przez OWES lub podmiot rozstrzygający (ROPS lub Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej), zgodnie z procedurą określoną w pkt 15-26, informacji o wyniku weryfikacji cech PS, o ile wynik tej informacji jest pozytywny.

14) Informacja o wyniku weryfikacji cech PS nie jest decyzją administracyjną w rozumieniu ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1257).

15) OWES weryfikuje cechy PS w oparciu o dokumenty potwierdzające występowanie tych cech, Do weryfikacji wystarczające jest okazanie dokumentów przez PES, bez

konieczności ich gromadzenia i przechowywania przez OWES. OWES jest zobowiązany do prowadzenia dokumentacji potwierdzającej, że weryfikacja dokumentów miała miejsce. PES jest zobowiązany przechowywać dokumenty będące przedmiotem okazania w OWES.

- 16) OWES w celu weryfikacji cech PS winien wykorzystać listę sprawdzającą do weryfikacji statusu PS określoną w części 2 niniejszego załącznika.
- 17) W przypadku wątpliwości co do stwierdzenia statusu PS, OWES zwraca się z prośbą o rozstrzygnięcie wątpliwości do ROPS.
- 18) OWES i ROPS ustalają wspólnie szczegółowe zasady współpracy w ramach danego województwa dotyczące weryfikacji cech PS.
- 19) W razie potrzeby OWES udostępnia ROPS dokumentację związaną z weryfikacją cech PS.
- 20) ROPS może wystąpić o dodatkowe dokumenty do PS, niezbędne do rozstrzygnięcia wątpliwości. ROPS ma 14 dni od przekazania dokumentacji przez OWES na podjęcie decyzji. W przypadku, gdy do podjęcia decyzji będą wymagane dodatkowe dokumenty, termin ten liczony jest od momentu otrzymania dodatkowych dokumentów.
- 21) ROPS może podjąć decyzję o zaangażowaniu w proces weryfikacji cech PS Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej.
- 22) ROPS rozstrzyga wątpliwości i sporządza informację o wyniku weryfikacji cech PS. Informację przekazuje do OWES, a gdy wynik weryfikacji jest pozytywny umieszcza informację o podmiocie pozytywnie zweryfikowanym na liście PS, o której mowa w pkt 28.
- 23) W przypadku, gdy niemożliwe jest rozstrzygnięcie wątpliwości przez ROPS, może on zgłosić się do Departamentu Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (DPP MRPiPS) w celu ostatecznego rozstrzygnięcia wątpliwości. ROPS, wraz z przekazaniem zapytaniem, przesyła także pełną dokumentację dotyczącą konkretnego przypadku budzącego wątpliwość oraz pełną informację o tym jakie wątpliwości w danym przypadku się pojawiły. DPP MRPiPS najpóźniej w ciągu 30 dni przesyła do ROPS swoje stanowisko. W przypadku, gdy do rozstrzygnięcia niezbędne będą dodatkowe dokumenty, termin ten liczony jest od momentu otrzymania niezbędnej dokumentacji.
- 24) Informację o wyniku weryfikacji cech PS, OWES przekazuje niezwłocznie do PES. W przypadku negatywnego wyniku weryfikacji, informacja zawiera wyjaśnienie, z jakich

powodów wynik weryfikacji cech PS jest negatywny i do jakich podmiotów przysługuje odwołanie od wyników tej weryfikacji.

- 25) PES może odwołać się do ROPS od negatywnego wyniku weryfikacji cech PS dokonanej przez OWES. Rozstrzygnięcie ROPS jest ostateczne i nie przysługuje od niego odwołanie do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
- 26) W przypadku, gdy weryfikacji cech PS dokonuje ROPS, zgodnie z pkt 17 i wynik tej weryfikacji jest negatywny, PES może odwołać się do DPP MRPIPS. Rozstrzygnięcie DPP MRPIPS jest ostateczne.
- 27) OWES przekazuje niezwłocznie (nie później niż 14 dni od zakończenia procesu weryfikacji) informację o stwierdzeniu, niestwierdzeniu lub utracie statusu PS do ROPS właściwego ze względu na obszar działalności OWES. Informacje o PS pozytywnie zweryfikowanych przekazywane są w formie zaktualizowanej tabeli z listą PS. Minimalny zakres informacji w tabeli obejmuje: nazwę PS, numer REGON, jego formę prawną, siedzibę i adres, dane kontaktowe wraz z adresem strony internetowej PS, datę nadania statusu przez OWES i datę obowiązywania statusu PS oraz ogólny opis branży, w której działa PS.
- 28) ROPS, na podstawie przekazanych przez OWES informacji, prowadzi listę PS dla województwa dostępną w wersji elektronicznej na stronie internetowej ROPS w formie tabeli. Tabela jest aktualizowana na bieżąco, aktualizacja następuje niezwłocznie po uzyskaniu informacji od OWES (nie później niż 10 dni od uzyskania informacji od OWES). Minimalny zakres informacji w tabeli obejmuje: nazwę PS, numer REGON, jego formę prawną, adres siedziby, województwo, dane kontaktowe wraz z adresem strony internetowej PS, datę nadania statusu przez OWES i datę obowiązywania statusu PS oraz ogólny opis branży, w której działa PS.
- 29) ROPS przekazuje do DPP MRPIPS link do odpowiedniej strony internetowej, na której publikowana jest lista PS w regionie. DPP MRPIPS publikuje listę linków na stronie www.pozytek.gov.pl w podziale na województwa.

2. Lista sprawdzająca do weryfikacji statusu PS

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
1.	Pkt 28 lit. a	Podmiot wyodrębniony pod względem organizacyjnym i rachunkowym	PS nie może funkcjonować w ramach struktury organizacyjnej i finansowej innego podmiotu, musi być odrębnym podmiotem. Tym samym wszelkie cechy PS (w tym wskaźniki zatrudnieniowe) weryfikowane są w odniesieniu do całego podmiotu, a nie wybranej jego	<ol style="list-style-type: none"> Statut bądź inny dokument stanowiący podmiotu (umowa) lub Sprawozdanie finansowe za ostatni zamknięty rok obrotowy (w tym bilans, rachunek zysków i strat oraz informacja dodatkowa), a w przypadku, gdy podmiot zgodnie z obowiązującymi przepisami nie sporządził i nie zatwierdził sprawozdania – dokumentacja finansowa za okres od dnia powstania 		

²² Katalog dokumentów nie jest katalogiem zamkniętym, jednak nie należy go zanadto rozszerzać, ale dążyć do maksymalnego ograniczenia liczby wymaganych dokumentów do niezbędnego minimum. Nie oznacza to także, że wszystkie wymienione dokumenty muszą być analizowane. Jeżeli jeden dokument wystarczy do stwierdzenia spełnienia przesłanki, nie jest wymagana analiza innych dokumentów. Oświadczenia powinny stanowić załącznik do listy sprawdzającej, pozostałe dokumenty weryfikowane są za okazaniem zgodnie z pkt 16.

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
			części.	tego podmiotu		
2.	Pkt 28 lit. a	1) Prowadzenie działalności gospodarczej lub 2) Prowadzenie działalności odpłatnej pożytku publicznego w rozumieniu art. 8 ustawy z dnia 24 kwietnia 2004 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2016 r. poz. 1817 z późn.	Podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej, a działalność pożytku publicznego, oświatową lub kulturalną, muszą prowadzić działalność opartą na ryzyku ekonomicznym. Za PS nie można uznać jednostek samorządu terytorialnego i jednostek im podległych prowadzących działalność oświatową lub kulturalną.	1. Odpis aktualny z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego lub informacja odpowiadająca odpisowi aktualnemu z rejestru przedsiębiorców pobrana na podstawie art. 4 ust. 4aa ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 700, z późn. zm.) (również wygenerowany ze strony ems.ms.gov.pl) lub 2. Statut bądź inny dokument stanowiący podmiotu (umowa) lub 3. Sprawozdanie finansowe za ostatni zamknięty rok obrotowy (w tym bilans, rachunek zysków i strat oraz informacja dodatkowa), a w przypadku, gdy podmiot zgodnie z		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		zm.), lub 3) Prowadzenie działalności oświatowej w rozumieniu art. 170 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe lub 4) Prowadzenie działalności kulturalnej w rozumieniu art. 1 ust 1 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności		obowiązującymi przepisami nie sporządził i nie zatwierdził sprawozdania – dokumentacja finansowa za okres od dnia powstania tego podmiotu lub 4. Dokumentacja dotycząca działalności odpłatnej pożytku publicznego lub 5. Dokumentacja dotycząca działalności oświatowej, w tym w szczególności aktualne zaświadczenie o wpisie do ewidencji szkół i placówek niepublicznych (na podstawie art. 168 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe) lub 6. Dokumentacja dotycząca działalności kulturalnej, w tym w szczególności sprawozdanie merytoryczne z działalności		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		kulturalnej				
3.	Pkt 28 lit. e	Zatrudnienie w oparciu o umowę o pracę, spółdzielczą umowę o pracę lub umowę cywilnoprawną (z wyłączeniem osób zatrudnionych na umowy cywilnoprawne, które prowadzą działalność gospodarczą) minimum 3 osób , w tym osób, o których mowa w pkt 4 tabeli, w proporcji, o której mowa pkt 4 tabeli w wymiarze czasu pracy co najmniej	Przy ustalaniu poziomu zatrudnienia bierze się pod uwagę osoby. Nie sumuje się etatów do jednego pełnego, żeby uznać ten jeden etat jako zatrudnienie jednej osoby/jednego miejsca pracy	<ol style="list-style-type: none"> Oświadczenie podmiotu (zgodnie ze sposobem składania oświadczeń woli) na dzień złożenia wniosku o uznanie statusu PS w zakresie liczby zatrudnionych, formy oraz wymiaru zatrudnienia (obowiązkowo) Dokument potwierdzający zgłoszenie osoby do ZUS (ZUS P ZUA) lub Kopia umowy o pracę, spółdzielczej umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej lub Informacja dodatkowa do sprawozdania finansowego, a w przypadku, gdy podmiot zgodnie z obowiązującymi przepisami nie sporządził i nie zatwierdził sprawozdania – dokumentacja za okres od dnia powstania tego podmiotu. 		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		¼ etatu , a w przypadku umów cywilno-prawnych na okres nie krótszy niż 3 miesiące i obejmujący nie mniej niż 120 godzin pracy łącznie przez wszystkie miesiące				
4.	Pkt 28 lit. a ppkt i (1)	<p>zatrudnienie co najmniej 50%:</p> <ul style="list-style-type: none"> osób wskazanych w definicji osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (z wyłączeniem osób 	<p><i>Spośród warunków wskazanych w lp. 4 i 5, konieczne jest spełnienie jednego z nich.</i></p> <p><u>Odsetek zatrudnienia</u> jest obliczany od łącznej liczby wszystkich pracowników danego podmiotu, a nie od pracowników zatrudnionych tylko</p>	<p>1. Dokumenty potwierdzające przynależność do wskazanych grup w formie oświadczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> PS (zgodnie ze sposobem reprezentacji) pracowników (obowiązkowo). <p>2. Dokumentacja pracownicza – teczki osobowe pracowników (wyłącznie za okazaniem, bez gromadzenia dokumentów lub</p>		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		<p>niepełnoletnich) lub</p> <ul style="list-style-type: none"> • osób bezrobotnych lub • absolwentów CIS i KIS, w rozumieniu art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym lub • ubogich pracujących; • osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe 	<p>w ramach działalności gospodarczej, odpłatnej pożytku publicznego, oświatowej czy kulturalnej.</p> <p><u>Do stanu zatrudnienia nie wlicza się:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • osób zatrudnionych na umowy cywilno-prawne, które prowadzą działalność gospodarczą • osób zatrudnionych na mniej niż 1/4 etatu w przypadku zatrudnienia w oparciu o 	<p>ich kopii) lub</p> <p>3. Dokumenty potwierdzające ogólny stan zatrudnienia w podmiocie.</p>		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		<p>ośrodki socjoterapii;</p> <ul style="list-style-type: none"> osób opuszczających zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich <p>albo</p> <p>zatrudnienie co najmniej 30% osób o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych</p>	<p>umowę o pracę lub spółdzielczą umowę o pracę a w przypadku umów cywilnoprawnych na okres krótszy niż 3 miesiące i obejmujący mniej niż 120 godzin pracy łącznie przez wszystkie miesiące.</p> <p><u>Forma zatrudnienia:</u> umowa o pracę, lub spółdzielcza umowa o pracę. lub umowa cywilnoprawna.</p> <p><u>Wymiar zatrudnienia:</u> Możliwe jest zatrudnienie na część etatu, jednak ze względu na</p>			

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		h lub osób z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.	<p>jakość miejsca pracy nie powinno to być mniej niż 1/4 etatu (w przypadku umów cywilno-prawnych - okres krótszy niż 3 miesiące lub obejmujący mniej niż 120 godzin pracy łącznie przez wszystkie miesiące).</p> <p><u>Status osoby:</u></p> <p>Osoba musi posiadać status osoby zagrożonej wykluczeniem społecznym bądź ubóstwem, tj. bezrobotnej, z niepełnosprawnością, bezdomnej itd. w momencie zatrudnienia w danym podmiocie.</p>			

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
			<u>Moment weryfikacji statusu PS przez OWES</u> : zgodnie ze ścieżką weryfikacji statusu PS.			
5.	Pkt 28 lit. a ppkt ii lub pkt 2	<p>Cel działalności: realizacja niżej wymienionych usług przy jednoczesnym zatrudnieniu określonego odsetka osób</p> <p>Rodzaje usług:</p> <ul style="list-style-type: none"> • usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej zgodnie z definicją zawartą w <i>Wytycznych w zakresie</i> 	<p><i>Spośród warunków wskazanych w lp. 4 i 5, konieczne jest spełnienie jednego z nich.</i></p> <p>W odniesieniu do warunku wskazanego w lp. 5, konieczne jest spełnienie 2 poniższych warunków:</p> <ul style="list-style-type: none"> • działalność w obszarze usług wskazanych w cechach PS, • zachowanie proporcji zatrudnienia na 	<p>Do działalności w obszarze usług społecznych:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Statut lub inny dokument stanowiący podstawę działalności podmiotu lub 2. Aktualny odpis z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego lub informacja odpowiadająca odpisowi aktualnemu z rejestru przedsiębiorców pobrana na podstawie art. 4 ust. 4aa ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (również wygenerowany ze strony ems.ms.gov.pl) lub 3. Informacja dodatkowa do sprawozdania finansowego, a 		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		<p><i>realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa</i> (opiekuńcze, w rodzinnym domu pomocy, w ośrodkach wsparcia, w domu pomocy społecznej o liczbie miejsc nie większej niż 30, usługi asystenckie, rodzinna piecza zastępcza, usługi w postaci mieszkań chronionych i w postaci</p>	<p>poziomie co najmniej 20%.</p> <p>Proporcje zatrudnienia wyliczane zgodnie z pkt 4 tabeli.</p>	<p>w przypadku, gdy podmiot zgodnie z obowiązującymi przepisami nie sporządził i nie zatwierdził sprawozdania – dokumentacja za okres od dnia powstania tego podmiotu</p> <p>Do proporcji zatrudnienia: dokumenty zgodnie z pkt 4</p>		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		<p>mieszkań wspomaganych o liczbie miejsc nie większej niż 12.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • lub usługi opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 lub usługi wychowania przedszkolnego w przedszkolach lub w innych formach wychowania przedszkolnego 				

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		o zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe Wymóg zatrudnienia: zatrudnienie co najmniej 20% osób, o których mowa w ppkt i				
6.	Pkt 28 lit. b	Niedystrybuowane zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, akcjonariuszy lub pracowników, ale przeznaczenie go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw	Oprócz niepodzielności zysku istotny jest wątek przeznaczania środków na: <ul style="list-style-type: none"> • integrację/reintegrację społeczną, zawodową, społeczno-zawodową – rozumianą	1. Statut lub inny dokument stanowiący podstawę działalności podmiotu lub 2. Uchwała o podziale zysku lub nadwyżki bilansowej za ostatni rok obrotowy lub 3. Sprawozdanie finansowe		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		<p>a jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo</p>	<p>zgodnie definicją usług aktywnej integracji, o której mowa w Wytycznych (rozdział 3 pkt 31 lit a i b: <i>odbudowa i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu (reintegracja społeczna) lub odbudowa i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy (reintegracja</i></p>			

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
			<p>zawodowa)) lub</p> <ul style="list-style-type: none"> • na działalność pożytku publicznego - rozumianą zgodnie z art. 3 ust 1 i art. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. <p>Nie ma wymagań co do wielkości/proporcji środków przeznaczanych z zysku lub nadwyżki bilansowej na reintegrację i działalność pożytku publicznego.</p>			

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
7.	Pkt 28 lit. c	Zarządzanie demokratyczne co oznacza, że struktura zarządzania PS lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co podmiot określa w swoim statucie lub innym dokumencie założycielskim;		<ol style="list-style-type: none"> 1. Statut lub inny dokument stanowiący podstawę działalności lub 2. Inny dokument odpowiedniego organu podmiotu (np. uchwała Walnego Zgromadzenia Członków, uchwała Walnego Zebrania Członków, uchwała Zarządu) 		
8.	Pkt 28 lit. d	Wynagrodzenia wszystkich pracowników, w tym kadry	Wynagrodzenie nie może przekraczać 3-krotności przeciętnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Statut lub inny dokument stanowiący podstawę działalności podmiotu 		

Lp.	Numer cechy z definicji PS	Cecha PS	Informacje do uwzględnienia przy weryfikacji statusu	Możliwość weryfikacji na podstawie następujących dokumentów ²²	Cecha PS spełniona/niespełniona (możliwe odpowiedzi TAK/NIE)	Uzasadnienie w przypadku niespełnienia przesłanki oraz rekomendacje dla podmiotu (co podmiot musi zmienić, żeby uzyskać status PS)
		zarządzającej są ograniczone limitami tj. nie przekraczają wartości, o której mowa w art. 9 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.	miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni.	lub 2. Inny dokument odpowiedniego organu podmiotu (np. uchwała Walnego Zgromadzenia Członków, uchwała Walnego Zebrania Członków, uchwała Zarządu, regulamin wynagradzania).		